

Li Rantoele

Gazete di prôze nén racontrece ki rexhe tos les troes moes eplaideye pal "RANTOELE", soce nén recwârlante (a.s.b.l.)

mimbe del Soce po les mancîs Lingaedjes et Tuzances d' Urope (ALCEM), avou l'aspalaedje del Kiminalté Walonreye-Brussele

Mwaisse sicrijheu : Lucyin Mahin - Dessêns : Djozê

Eplaideu responsåve : Pire Otjacques

19, rûe d' la Hète, 6840 Li Tchesteu - Bureau de dépôt : 6840-Neufchâteau

Pris : 3 uros å limero ; abounmint po èn an : 12 uros (20 po l' etrindjir)

å conte IBAN : BE74 0682 2043 0507 BIC : GKCCBEBB

Li mot « rantoele »

Li mot « **rantoele** », c' est dandjreus on riscôpaedje [mécoupure] do shuvion [suite de mots] « l' arantoele » (l' araegnreye, l' arincrin). On l' dijheut purade e l' Basse Årdene, la k' i s' prononçive *ranteûle, ranteûye, rantûye, rantûle, rantôye, rantoûye, rantoûle, rantwèle, rantwâye, rantwaye, rantwale*, evnd. (ALW 8).

Li Rantoele-soce

Li Rantoele-soce, c' est ene Soce Nén Recwârlante (S.N.R., a.s.b.l.) k' a stî ahivêye e 1996 pa Tiri Dumont, Lorint Hendschel, Lucyin Mahin, Pire Otjacques & Stefane Quertinmont. Po pus di racsegnes, alez sol Wikipedia walon, et potchî a « Li_Rantoele_(soce) ».

Li Rantoele-gazete

Li Rantoele-gazete eplaidêye a pus sovint des ârtikes e **rfondou walon** (orthographe wallonne unifiée).

Sacwants tecses sicrîts e-n on walon coinrece [régiolecte] et riscrîts e rfondou cial ont stou eplaidîs, come li scrijheu(se) les a-st ortografyî, sol djâspinreye « li walon d' emon nozôtes »: <http://walon.cultureforum.net/>

Responsåvte

Les scrijheus sont responsåves di leus scrijhaedjes et les dessineus d' leus dessinaedjes.

Croejhete

Dins nosse gazete, nos metans a tot côp li prono coplemint divant l' aidant viebe.

dji **tel** va dner = dji **t'** el ... (coinreçmint: *dji va t' èl doner*); **vos** vou dj' siervi on djus d' orandje? (*vou dj' vos siervi...?*); ti n' **lyi** oizreus dire (*tu n' ôzros lî dire*); i **nos** ont vnu trover (*il ont vnu nos trouvu*)

C' esteut l' uzaedje e 19inme sieke, aprume so Lidje et Nameur motoit nén après Tchålerwè et l' Basse Årdene. Les câzeus et les scrijheus l' avént pacô abandné e 20inme sieke.

Abondroets

Les scrijhaedjes del Rantoele polèt esse riprins tot marcant bèn l' sourdant.

Les textes publiés dans « Li Rantoele » peuvent être repris en citant la source.

Èn rovyîz nén ki :

xh se prononce généralement **ch** et **jh** se prononce **j** (les 2 se prononcent **h** a Liège, ich-lautés en fin de syllabe); **ea** se prononce **ia** ou **ê** (fr. eau); **én** se prononce généralement **in** (mais aussi **én, é** ou **îⁿ**); **ae** se prononce généralement **a** (**è** à Liège, **â** à Charleroi dans le suffixe -âdje); **oe** se prononce généralement **wè** (**eû** à Liège, mais aussi **è, û, ë, wa, oû, wé**, etc.); **ey** se prononce **èy** à Liège et **îy** ailleurs; **sch** se prononce **sk** ou **ch** (mais **h** à Liège); **oi** se prononce **wa** à Namur, **wè** à Liège, **ôn** à Charleroi et **ou** à Nivelles, **â** se prononce **au** (ô), **â, â, an**, ou **on** selon les régions; **ô** se prononce souvent **ôn** (presque **on**) mais **ou** à Nivelles, Fosse-la-Ville et en Haute-Sûre; **sh** se prononce **ss** à l'Est et **ch** à l'Ouest; **oen** se prononce souvent **on** à l'Est et **win** à l'Ouest.

endè (**end, ndè, nd**) se prononce **ènnè** (**ènn'**, **'nnè**, **'nn'**) sauf à l'Ouest où il se rend par **'dd'** (simplifié en **d'** ou **d-**)

En wallon unifié, tous les E internes se prononcent **è**. remantchî = **rèmantchî**; retchessî = **rètchèssî**. La lettre **é** ne s'écrit que si elle représente un phonème du wallon : **ceréjhe**, **tuzé**, **singlé**. Non si elle provient d'un calque du français : **prezinter**, **republike** (**lire è**).

Les voyelles **i, u** et **ou** se prononcent presque toujours longues devant une consonne voisée (**b, d, dj, g, jh, v, z**), **R** et **Y** (voir p. 21).

Un espace typographique suit toujours une apostrophe; il n'y a pas d'apostrophe ni d'E muet internes. Ces deux règles étaient déjà d'application dans le « Dictionnaire des parlers wallons du Pays de Bastogne »

Di traze a catoize

Novea live e walon

« **Li voye di Lidje** », ene pîce di teyâte istorike avou 10 tâvleas, sicrîte pa Jean Bourgraff, del copinreye di Gouvi, et ratournêye e walon pa Djôzef Dokir. Al fén do live, des racsegnes istorikes ki l' paskeye est rashiove dissu (e francès). Serè djouwêye a Bovnî (Bomgnî) li semdi 29 di setimbe 2018. 10 € + les costindjes d' evoyaedje Racsegnes: jean.bourgraff@gmail.com

Bates

« **Bates del Kiminålté** » Ciste anêye cial, ci serè 2500 € po ene pîce di teyâte eyet 2500 € po on rcweraedje linwincieus u rapoirt âs belès-letes e walon. A-z evoyî divant l' fén d' l' anêye a Alix Dassargues, 44 Boulevard Léopold II, 1080 Bruxelles. Racsegnes: sol waibe <http://www.languesregionales.cfwb.be>; u emilez a: anne.pirson@cfwb.be; u houkîz li 02 413 21 95.

« Bate do prumî scrijhaedje e walon » Dandjreus 500 € po on tecse di 4 a 5 pådjes; fât-z evoyî, avou, li raturaedje e francès. Minmès dates, minmès djins.

« **Live d' imådjes e walon** » 5000 €, mitan po li scrijheu(se), mitan pol dessineu(se). Minmès dates, minmès djins.

« **Bate del Lovire** » Li pris ki vént, ci serè del powezeye. Pol moens 15 bokets, nén eplaidîs, oudon après l' 15 di decimbe 2015. Po 1500 uros â prumî. C' est a rintrer âs « **Scriveûs du Cente** », mon Christian Quinet, 20 rowe del Rezistance, 7100 El Lovire divant l' 15 di may 2018.

Novele sitroete plake e walon

« **Ci n' est nén l' Mississipi** » ene sitroete plake del binde « Wôrs des rays »; 10 € + costindjes d' evoyaedje sol conte BE17 1262 0513 0721 des « **Scriveûs du Cente** ». Racsegnes: dominique.hey-mans@skynet.be; telefone axhlåve: 0474 321 069.

Ratacaedje

On moes d' octôbe el Walonreye

Dj' a co rôbalé tote li Walonreye foû ci moes d' octôbe cial. Do novea, u todi les minmès matenes? Kiminçans på coron.

C' esteut a Libin, li mostraedje do fime Zavî Istasse so les Walons del Wisconsin (do Wisconsin k' on dit ossu).

Gn aveut ene pitite trintinne di djins, inte di zels li grosse mitan di nén-abitouwés. Li shijhe aveut stî anoncée pa l' Aisse del Tuzance (Cinte culturel) di Mâtche, ki s' ocupéve ossu di l' adjinçnaedje pratike. C' est eto plaijhi d' vey ki les aisses del tuzance ont todi dpus d' agrè pol walon, plamour ki ça lzî fwait on dominne d' ovrance di rawete. Et kécfeye on posse a mitan. Pont d' sôs, pont d' bok ! [l'argent est le nerf de la guerre].

Foû do fime, on pola schoûter les esplikêyes da André Jancart, k' a stî l'âvâ troes côps. Et da Willy Marchal ki si erî-grand-pa î a stî, pu s' rivni maryî roci. Eyet da Djan Cayron, k' esplica l' manire da Zavî di fé des fimes di racsegnes (documintâres).

Li mirâke: on dmora a djâzer e walon 95 % do tins. Pâr tot schoûtant Pablo Sarachaga esplikier l' interesse di scrire li walon d' ene seule façon, po les « Walons k' ont vnou d' ôte pârt » el poleur aprinde.

Damadje ki l' racourti e walon diné â gatzî d' siervice po mete dins l' Avni do Lussimbork n' a nén passé. Mins on a cwand minme yeu on bea papî e francès, siné Marcel Gourmet.

Le wallon, un langage qui se perd

Mon les Leus del Lovire

Â cminçmint di m' condjî, ene si-fwaite shijhe aveut stî metowe so pî pa les « Mouchonîs d'aunia », avou l' ôte fime walon-câzant do minme cineyasse « Li langue do dbout

del linwe » [le bout de la langue]. La eto, ci fourit plaijhi d' ôre li prezintaedje e walon da Dominike Heymans. Eyet eto ene boune mitan des dvizeus del bate d' après l' fime, inte di zels on djonne raprindisse di Tregne (li payis da Toenne, li mayeur di Trignole).

Dins les deus assimblêyes, des djins d' parints itâlyins, peneus di n' nén awè aprins ni l' itâlyin, ni leu lingaedje coinrece (sicylin, napolitin).

A Gouvi et al Viye Sâm

Sol copinreye di Gouvi, ki fiestixheut ses ans, gn a on bea por-djet k' est ddja Bén mawri. C' est ene pîce di teyâte e 10 tâvleas ki serè djouwêye divant l' ouxh al fén do moes d' setimbe 2018. Les persounaedjes câznut walon, mins gn a deus prezinteus k' anoncèt l' sinne e francès.

Les copineus(es), ostant a Libin k' a Gouvi, c' est totès djins k' ont-st oyou l' walon estant ptites. Mâgré leu-z alant po les raploûs walon-câzants, c' est nén tertote)s ki sayèt d' raprinde li walon a leus efants u ptits-efants. Portant end a des sfwaits, et c' est sovint les pus djonnes del binde.

Li boune sorprijhe fourit al fôre âs lives del Viye Sâm. La, ça n' aveut rén a vey avou l' walon. Sâf k' on î prezintéve on live e walon so troes standes. Joseph Docquier rivindeut s' live di ron-deas et-z è lére âs viziteus. Li

« voye di Lidje », li pîce da Jean Bourgraff k' on vént d' dire. Mins ossu li live da Camile Gaspard adjinçné pa s' pitit-fi, Jean-Philippe Legrand. Ki lu, po on cwarantinnî, croxhe li walon d' afaçon.

Mins, tot berôlant sol fôre, dj' a trové troes djins ki polént esplikier coranmint e walon les ca et les ma di leu live sicrît e francès. Et so des ôtes estandes, ey a l' administrâcion del fôre, brâmint do vey-voltî cwand dj' elzî djâza e walon. Et minme èn ome del cwarantinne ki m' responda e walon sol rowe cwand dj' lyi dmanda wice esteut l' biblioteke.

Âs scoles di walon d' Bive

Madi d' Orcîmont, li bosresse del sicole, end esteut a s' catoirzinme anêye di scole a l' Université des Troes-côps-vint. Les ôtes del 10inme a ... l' prumire anêye. Des bons scolîs endè vont, come Gérard Avril, ki nos mostréve l' adire inte li walon eyet l' tchampnwès (i vneut d' 45 km lon, el France, et i n' pout pus moenner l' oto). Mins gn a des noveas, come Ive et Marina. Et ci-la est on câzeu corant do picârd di Tournai. Et on fjheu d' tchansons, cobén. Vo rla ene novele coide e nosse vierlete.

Damadje ki, do costé des scoles, li biblioteke di Bive, k' est so bagance, ni pôrè rén fé pol fiesse âs lingaedje walons 2018.

Lucyin Mahin, li 1î d' decimbe 2017

Eternâcionâ / Beldjike

On deur ahan po Pouchdomont

Dins l' Rantoele 83, nos vos câzéns des ptits payis avou on lingaedje ey ene tuzance da leur, mins k' estént eclôs dins des pus grands estats, di câze d' etrevéns istorikes. Cwand i s' volèt rdislaxhî, pâr democraticmint, i veyèt les set croes.

C' est çou ki s' passa avou l' Catalogne. Do tins da Franco (1940-1975), on lzî disfindeut minme di scrire leu lingaedje. Ci n' est k' al fén, diviè 1970, ki les prumirès bindes d' imâdjes e catalan ont stî eplaideyes sins rujhe.

Après, avou l' ahivaedje des contrêye otonomes (1979), li catalan a divnou on lingaedje di gazete, di posse, des spitchs politikes et des lives.

Les traeyincieus avou

Li catalan ravike d' on plin côp, copurade ki les industriyels et les traeyincieus [*hommes d'affaire*] lyi dnèt on sfwait côp d' mwin. Les pârtis dislaxhiveus vinèt sovint al tiesse des vôteadjes. Tantea k' i tuzèt crândimint â dislaxhaedje foû d' l' Espagne.

Oyi, mins nén pus...

nâcionâlté <> nâcion

Et dire ki tot ç' herleme la a vnou a câze di ces deus mots la. Come dji vos l' di.

Li mwaisse lwè so l' otonomeye di 1979 ricnoxhe li Catalogne come âyant ene nâcionâlté a pârt. Mins dins ene novele môdêye di 2006, divins l' adrovaedje, il est dit ki l' Catalogne, c' est ene nâcion.

Nén binâjhe, les cis do Pârti populaire (droete wârdiveuse). Ey ataker l' Catalogne divant l' tribunâ del mwaisse lwè [*cour constitutionnelle*].

Ci-cial va rinde si djudjmint e 2010, tot côpant l' poere e deus.

Les Catalans ont l' droet, istoricmint, di s' lomer « nâcion », mins ç' mot la n' a nole valixhance lweyâle [*légal*]. Mins 14 hagnons [*paragraphes*] ont stî djudjîs foû-lwè.

Les « PP » (*Partido Popular*), nén co binâjhes, metît des xhames el voye do govienmint catalan cwand i decida d' enonder on referandom di dislaxhaedje. Il ârênt polou fé parey k' e li Scôsse, et fé campagne disconte li dislaxhaedje. Les Catalans n' ployît nén, et fé leu vôteadje (oyi a 99 âcint, po 33 âcint d' vôteus). Mins li monde etir a polou vey des sinnes di policîs ki dôpinênt des djonnes et viyès djins po ls espaitchî d' avni dins les buros d' vôte.

Adon-pwis, mete el cadje tot l' govienmint catalan k' aveut décidé do referandom. Et cwate des minisses, avou l' prezidint Tchâle Pouchdomont (Carles Puigdemont), fé on ptit voyaedje d' amisté a Brussele. Sol pî sol tchamp, l' Espagne dimande al Beldjike di les ramasser et d' elzî ravoyî. Vos sâroz cwè mî k' mi asteure, cwand vos léroz ci papî cial.

metingue disconte di l' egayolaedje des minisses catalans

Les Walons dijhnut l' leur

Tiri Domont : Les Catalans sont-st ene miete come les Flaminds. Come i sont pus foirts economicmint, i volnut awè râjhon tot seus. Dj' a ene mâjhon l'avâ et dji câze sovint avou m' vijhén. I pinse k' i câze francès, mins... come on Basse

espagnol. Il a stî binâjhe li djoû k' on a acsegnî e catalan dins les scoles. C' est çou k' i vleut.

Pablo Sarachaga : Madrid a dné des droets al kiminâlté d' Valince k' elle a rfuzé âs Catalans. Vormint po fé araedjî Bârçulone. Les Valincyins djâzèt èn accint do catalan, mins k' i lomnut « valinçwès » (po n' nén esse prins po des diâles-e-coir pa les Unionisses). El contrêye, gn a eto brâmint di castiyan-câzants ki sont disconte tos les lingaedjes coinreces.

Hervé Haskin (prof a l' ULB, so l' RTBF) : Li Pârti Populaire si moenne sovint a môde des frankisses.

Tchâle Mitchî (prumî minisse bedje): Li margougnance, come tins do referandom, n' amoenne rén d' bon. Tchén fwait tchén. Sayîz d' vos etinde politicmint.

Elio Di Roupo : Ci sereut ene biestreye di revoyî Pouchdomont e l' Espagne, la k' i riskêye 20 ans d' pote, adon k' il a stî relî democraticmint, et fé djusse çou ki lyi shonnéve bon po s' payis, dj' ô bén : nole griyeuse fâte penâle.

Et les nén-Walons.

Cwand on lét les reyaccions des moenneus politikes totavâ l' Daegne, on voet ki les grands payis sont sovint d' acoird avou Madrid. Mins end a brâmint dpus ki cryèt herleme disconte do bôreataedje des vôtants.

Ene ki dji rtén: li cene d' on pârti dislaxhiveus di Silezeyeye : « L' Urope divreut awè des rôles po des sfwaitès sitouwâcions. Si djanfotisse va co aparfondi li manke di fiyate des citweyins uropeyins disconte des institutions di l' UU. »

Hervé Haskin aveut dit câzu parey dins l' posse. => p. 17.

Lucyin Mahin, li 3 d' decimbe 2017

Eternâcionâ / lingaedjes

Ene bâke so l' lingaedje maltès

Dins l' Union Uropeyinne, onk des lingaedjes oficirs est semitike (dj' ô bén: on près-parint di l' arabe et d' l' ebreu): c' est l' maltès.

Dins ç'-n ârtike cial, dji vôreu splitchî sacwants pondants et djondants di ç' lingaedje la, et vos fé tuzer pus lon.

Adon k' on sondje ki l' arabe classike est pus ou moens etindou pa 132 miyons d' djins foû do « monde arabe » (motoit des moslimîs ki savnut comprinde l' Alcoran), gn a 300 miyons d' djins ki câznut ene sôre ou ene ôte d' arabe modiene avâ l' monde.

Â mitan d' tot ça, les 450 meyes di djins d' Male câznut et scrire ene sôre d' arabe modiene, nén pask' il est a pârt, mins pask' il a stî metou a pârt.

Ezès payis k' on dit « arabes », l' arabe classike est oficir, mins les djins câznut, tchaeke payis a môde di s' hagnon. Li maltès est onk did zels. L' adire, c' est k' avou l' libanès, c' est l' seule sôre d' arabe modiene k' a aspité come on vray lingaedje. Et l' libanès n' a mây sitî accepté pa l' Estat libanès.

Vo vs ci l' bedreye do maltès: li sponte [*substratum*] est latene, li matrasse [*stratum*] arabe, li linçoû [*adstratum*] romin: itâlyin, tchitcholyin (sicilyin), francès, walon, inglès, et l' co-viete (scrijha et alfabet) rominne.

Et tot ça tént eshonne veyanmint ki gn a on râme [*cadre*], ki c' est l' payis maltès et les lwès k' aspalnut l' lingaedje.

Kimint ont i adiercî leu côp?

Dj' esplike. Po l' grammaire, li maltès ni paret nén rexhe foû d' l' arabe.

Po les mots, end a ene troclêye di dvant l' arabijhaedje do payis, do timp des Romins. End a eto brâmint foû do tâlyin et pâr do tchitcholyin. Sacwants mots francès et walons do timp des croejhîs (metans: on dit « bondjoû » come e walon), et sacwants râles mots inglès.

Mins l' vraye clé, ç' a stî li manire di scrire. Li maltès s' sicrît avou l' alfabet latén et sacwantès flaflores: ç po tch, poy ç po dj, adon h po h shoflé, eyet po fini ž ≠ z po dispârti z et dz. Li seu son ki s' sicrît avou deus letes eshonne, c' est gh (ayn semitike), k' est sfwait, etimolodjicmint. Po nosse walon xh, li maltès scrît x.

Minme si c' est flafloté, il est brâmint pus âjhey a lére ki l' walon: *decizjoni* u *processi ġenerali mhux ġustifikati* est pus clair po l' ouy ki si ç' âreut sitî avou des « tch » et « dj ».

Tot purdant l' alfabet latén, li lingaedje maltès s' a dislaxhî pâr di l' arabe, la minme ki po ene sakî ki djâze l' arabe et l' tâlyin, li maltès sereut etindâve, mi shonne-t i.

Mins l' libanès, lu?

Â Liban, Sayid AKI a planifyî l' lingaedje libanès, eyet scrire des lives et ene gazete e ç' lingaedje la. Li libanès si scrijheut avou l' alfabet latén eto, et des

flaflores. Mins douvént k' ça n' a nén reyussi? D' on costé, paski sacwants Libanès si creyént vormint arabes di nâcionsté. Did l' ôte, paski l' Estat n' a nén aspalé l' lingaedje, âd contrâve do ci d' Male.

Ki l' maltès toûne a vray lingaedje, ça n' a nén amwinri les ôtes lingaedjes. L' inglès et l' tâlyin, on lzès djâze todi a Male. Dayeur, l' inglès n' a nén spâmé l' maltès ostant ki l' francès a spotchî l' walon vaici.

Avou l' inglès come lingaedje administratif po cmincî, li maltès s' a sepou diswalper pî-tchote a midjote.

Mins â Liban, tant k' on scrît l' libanès avou l' alfabet arabe, les djins n' voeynut todi nén les adires, ni pocwè k' i fâreut diswalper l' libanès.

Ene luçon po nozôtes?

Sabaye po l' walon? Po les politikî etinde et fé ene sacwè po l' walon ôtrumint k' po rire, i lzî fât dner so l' tâve ene sacwè d' meyeu. Tant ki l' walon si scrire a môde di patwès (avou des tch, avou des dj nén etimolodjikes, et todi tot xhinant l' francès dins l' manire di scrire les voyales), li walon si serè mây waitî come on vray lingaedje, diferin do francès. On n' comprindrè nén nerén pocwè k' el fât diswalper.

Georges Staelens-Sfasié, li 11 d' decimbe 2017

Rawete p. 17.

« l-indafta » : arabe « li prôpisté »; « u » : arabe « et »; « l-kwiet » : come walon « coete » u l' inglès « quiet » (po coeyisté); « jixhdu » : arabe « sont prins po »; li restant, c' est sicilyin, apus ki l' divancete « b' », di l' arabe (avou).

« post » : latén « après, houte di »; « biex »; come catalan « baix » « bas » (après cial pus bas); « isiru » : arabe « i vont » (on pout bén fé); « barbecues » inglès « forneas, griyeyes, bâbukioûs ».

Spòrts : Les tchafiaedjes do Ptit Louwis (45)

El tenisse da David

À mitan do moes d' nôvimbe, el djouweu d' tenisse aveut radjoû avou l' Master di Londe. C' esteut l' prumî côp k' i daléve a l' Arena.

Mins ké bele anêye po David Goffin !

I n' fât nén croere ki no ptit Bedje, eyet sortot Walon, esteut impressioné. Do contrâve: dji croe minme ki çoula lyi a dné des aiyes.

A Londe

A té pont k' il a batou Nadal eyet par après, Federer. On Federer ki n' aveut pus stî batou e-n « indôr » dispu deus ans. Lu, el meyeu djouweu do momint aveut ddja repointé shijh côps li bate di Londe.

Adon : est çki c' esteut « mission impossible » po David bate ès-n idole ? Ene vintinne di djoûs pus timpe, e dmeye finâle di Båle, gn aveut yeu on sketaedje 6-1 et 6-2 ene miete pus d' ene eure. C' esteut dire çou ki l' ratindeut. N' espaitche, esse rola, c' esteut ene bele riscompinse po l' limero 7 mondiâ. On limero 7 k' aveut dvou fé on fameus boutaedje po rvini âdzeu après s'-n accidint di Roland-Garosse.

« Mission impossible », a dj' dit: waitîz sacwants chifes dissu Federer à Master di Londe. E 15 pârticipacions, 14 dimeyès finâles, 10 finâles eyet 6 tites.

Come c' est e deus setes wangnants, i fât esse bèn concintré dissu tchaeke pont, so tchaeke siervice, po radmint trover l' boune solucion. C' est insi ki David Goffin a reyussi a bate el ledjinde eyet l' meyeu djouweu d' tenisse di tos les tins. Målureuzmint, e finâle, David a stî batou pa Dimitrov.

Damadje !

Cope Daivisse

Mins l' limero onk bedje n' aveut nén fini avou ses raploûs : el finâle del cope Daivisse el ratindeut. Rola, l' ekipe bedje si dveut bate conte les djouweus di l' ekipe di France. Yeusses, il avént l' avantaedje do terén. Ça s' passeut a Lile padvant 27.500 djins. Ça vout dire k' i gn aveut tolminme des sopoirteus di l' ekipe bedje.

No-n ekipe aveut ddja fwait berwete e 2015 a Gand. Eç côp ci, tertos î croeyeut. L' avinteure aveut bèn comincî avou l' victwere

e-n Almagne. I dmoreve don a bèn fini conte el France.

Les adversaires avént l' pression puski il estént favoris. Portant...

Non seulmint, gn aveut David, mins eto padrî, Steve Darcis n' è vleut nén dmerer e resse.

Lûte des deus coks bateus

Eyet l' vénrdi 24 di nôvimbe ariva po les deus coks bateus (les Francès come les Walons ont l' cok come mastoke).

Pitit Louwis aveut dins l' idêye k' el cénkinme pârteye sereut l' pus impôrtante. Il caressive l' espwer di fé mia k' i gn a vint ans, wou çki l' ekipe bedje do momint aveut baxhî paviyon

padvant les Francès da Yanick Noah. Li minme rafiya esteut dins totes les tiesses des Bedjes, les tenismanes et ls ôtes.

David Goffin djouwéve e prumî conte Pouille. Steve etchinnéve conte di Tsonga.

Tot s' aveut bèn passé po David, sins traeyin po bate el Francès di troes a rén.

Po shuve, Darcisse a pierdou s' pârteye e djouwant conte Tsonga. Adon, el semdi, i gn aveut l' dobe ki, d' après Ptit Louwis, daléve decider del victwere finâle. Les bleu-blanc-rodjes l' ont wangnî. Çou ki fjheut deus a onk.

Nos arivéns dedja à dimegne avou, e l' prumire pârteye, Goffin conte Tsonga. Si l' prumî sete a stî deur, no ptit Bedje l' a epointé di troes a rén. Ey insi etertini l' espwer, puski c' esteut deus partot.

Adon, ci sereut l' confrontâcion da Darcisse conte Pouille ki decidreut di ké costé l' balance endaléve clintchî. Mins l' Bedje n' a nén pezé ene gurzale et c' est insi k' el saladî a stî do costé del France.

Damadje ! Sortot po David k' âreut merité del tini dins ses mwins.

Mins dji wadje k' el limero 7 mondiâ srè co meyeu dins les anêyes k' arivnut.

Jean Goffart, li 27 d' awousse
2017

Istwere

Li sidje do tchestea d' Bouyon e 1141 (III)

E 1141, li prince-eveke Åburon vina assidjî l' tchestea d' Bouyon k' aveut stî scarweké l' an 1130 på conte di Bår [Bar-le-Duc]. Les Lidjwès avént prins les rlikes di sint Lambiet.

Li scrijheu do « *Triumphus Sancti Lamberti de Castro Bullonio* » n' est nén neutre. I doet mostrer ki c' est sint Lambiet, do hôd do Paradis, k' a rwangnî l' tchestea.

Faitindjes sint Lambiet

C' est l' veur eto ki, divins les assidjîs, gn a des catolikes, ki n' sont nén d' acoidr di wårder l' tchestea ki c' est nén da zels : dins l' ake di rnon, Ustatche, li dierin dischindant da Godfrwè, l' a leyî noer so blanc a sint Lambiet ey a l' Aviedje Mareye.

Li foleye da Hugon, li fi do conte di Bår, li mwaisse do tchestea, c' est ene sacwè d' assuré. Dins s' mâ, i s' hagne les bresses et les mwins. On l' loye. Adon, i s' mete a moide ses lepes et s' linwe. I va mori às pîs des rlikes deus-troes djoûs après. Ces senes la ravizèt come deus gotes d' aiwe às cis do mâ d' araedje.

Mins sint Lambiet a on toû dipus ki l' diåle po vni a bout des niers des disfindeus. Insi, on vout evoyî Rinåd, li fré da Hugon, esplikier a s' pa li maladeye di s' fré. On cwirt li meyeu des tchvås. Mins ci-voci rifuze di cwiter l' tchestea, et dmeure come ene posteure, pâr si on lyi sere ses waitroûles [*oeillères-écran*], et l' ridinguer a tot spiyî. Li prôpietaire do tchvå, ki s' aveut fwait mâ po s' biesse, dimanda å tchvalî di l' aler abuvrer dins Smwès, pu del lâschî. Et li tchvå si leya prinde pa on sôdâr lidjwès, ki l' ramoenna å camp, et s' leya etraityî a divni come èn agnea.

Ôtes mirâkes

Gn aveut on prijhî k' aveut ddja passé ene longue termene dins les gayoles do tchestea. I boerla « al wåde di Diu et d' sint Lambiet ». Pu s' hiner foû, dins l' « vude » (dj' ô bén, sol pindant a pik do tiene). I rôla disk' å dzo

do tera, et ses tchinnes si dimantchît. On prinda les tchinnes, et les vni hâyner divant l' sârcô avou les rlikes do sint, so l' Tchamp l' Veke, djusse a l' adroet del prijhon do tchestea.

Tchamp l' Veke, la k' les Lidjwès avént leu camp, veyou do dzeu do tchestea

Tantea ki...

Li 17 di setimbe, ki c' est l' Sint-Lambiet, les Lidjwès decidèt d' ataker, mågré k' les machenes di guere ni sont nén co presses. Ene prumire atake avou boutaedje di feu, fwait berwete, ca l' air ravoye lu fougure avîe les assidjants.

Li diplomaceye s' endè va meler. Arive å camp des Lidjeus li conte di Sâm, k' est parint avou Hugon et Rnåd. I dmande å prince-eveke po poleur aler vey ses cuzéns, et trove Hugon dins ses mâs. Et lu rivni l' londmwin po fé marchî avou l' eveke. Hugon serè apoirté divant l' tchasse da sint Lambiet. Si, dins les troes djoûs, li conte di Bår n' est nén la po disfinde li tchestea, ci-voci serè rindou sins lever li spêye [*épée*].

Hugon arive dilé l' eveke di Lidje, et lyi dmande li pârdon d' ses fâtes - il a stî discomunyî po-z awè hapé on bén d' eglijhe. L' eveke si fwait mâ d' lu [*le prend en pitié*] et lyi dene l' absolucion. Hugon ritrove ses esprits, mins il est pâr aflâwi, et va mori deus djoûs après.

C' est ç' djoû la ki les Lidjwès moussèt sins mâ sins rujhe e

tchestea, shuvant l' marchî bouxhî djus [*conclu*] dvant. C' est l' djoû sint Morice, li 21 di setimbe.

Fén do voyaedje des rlikes

Li londmwin, li tchasse est poirtêye dins l' eglijhe do tchestea. Li 23, on dirè ene grand-messe å matén, pu on rmetrè sint Lambiet so on tchâr pol remoenner a Dinant. Pu, so on batea, ridischinde Mouze pa Nameur, Andene et Hu. Ey ariver dins l' « bolante cité » [*citée ardente*], et î esse riçû di vivås patocosté.

Sorlon l' silabusse di Léon Thomas, « Le siège du château de Bouillon de 1141 », eplaidî e moes d' djulete 1996 po les 900 ans di l' endalaedje di Godfrwè; et l' prezintaedje e walon a Bive pa l' oteur li 3 d' nôvimbe 2015

Li costé nonne do tchestea. Après awè broûlé li « tour di Beamont » kel disfindeut, les assidjants li vont ataker avou ene machene di guere. Les tcherpetûs l' avént ahessî di cwate sitocaessès rowses, po k' ele poye rôler. Li dzeu del pîce, ki dveut contni les sôdârs, aveut stî rascovrou avou des peas d' boûs tot frisse touwés. Çoula, po k' les broûlantès fitches des innmis n' î polénxhe mete li feu. Li terén aveut stî distrîxhné et metou a l' uni, po poleur aprepyî l' machene des meurs do tchestea (sol foto, a hintche, ådzeu). Gn aveut bén 1500 sôdârs avou leu paltots d' cur, po hertchî l' djén-djole a foice. Mins, a on metou moumint, les coides ont scoté, et les haetcheus ont toumé tertos al tere. Les Bouyonîs ont bén xhaxhlé d' les vey insi stârés.

Rilidjon / Novea live e walon

Nosse lingaedje

Li prumî live da André Mottet nos rmimbere sacwantès vraiyes, a môde di baltreye.

L'oteur est on novea-vnou dins l' monde des scrijheus « nacionås » walons.

A ç' kimincî e l' radio ?

Li gros boket do live (p. 111 a 158), c' est l' riscrijhaedje di çou k' a dvou esse raconté dins on posse lomé Radio-Passion, ki s' ôt so 106,5 FM (mins i n' est nén dit dins kén aroyaedje).

C' est on tuzaedje do scrijheur-radiowisse, André Mottet, sol creyâcion do monde. Dj' ô bén k' i nos va rlére on boket del Djineze [Genèse] dispu l' prumî djoû disk' à disbârcumint da Noyé sol Mont Ararate.

Do restchâfé, m' alez dire. Li Djineze a ddja stî ratournêye e walon pa Lorint Hendschel al fén do dierin sieke, eyet l' ratournaedje pout esse léjhou pa tertos so l' Daegntoele (l' Eternenete, sapinse nosse Tînwès).

Vos avoz dit « Tînwès » ?

Oyida ! C' est èn ome di Tîne, el Hesbaye. ki dit l' sinne so onk des lives sacrés des crustins et des djwifs (eyet rprins a 80 âcint dins l' Alcoran, mins çoula, noste André nel sait motoit nén). Ene ridite, dabôrd. Ki nonna ! Paski, si li scrijheu raconte cwè et kesse, gn a eto deus schoûteus ki fjhèt les cwanses di nel nén croere ou di n' nén comprinde. Armand, ki shonne esse li boss del radio, eyet Lucyin k' est on vijhén.

Tecnike di racontaedje

L' ome di Tîne n' est nén tolminme kî. Il a stî rçû à Vatican på Pâpe Tchanchès prumî. Et po leur lére des vîs papîs egurniyîs dins les câves do Sint-Sidje.

Et i nos splike des sacwès ki les troes grandès rilidjons n' ont mây oizou dire a leus praticants. Po cmincî tot çou ki s' a passé di vant l' prumî djoû di l' Univier. Li pre-Grand-Copetaedje [pré-Big-

Bang], djans. Ene sacwè d' foirt sûtî, et dire ki Lucyin d' Tîne croeyeut k' on câzéve d' on pré po soyî à four !

Ca gn a yeu on Djoû 0 (la ki l' Bon Diu a-st edvinté l' Anoy-mint), et on djoû -1 (la k' il a trové l' Tuzaedje).

André raconte cwè, mins, come e-n on live di scole, si contaedje est tofer còpé pa des ecâdrés d' esplikêyes.

Li prumî, c' est ene divize inte Einstein et Birdjite Bardot sol diferince inte li tins et l' eternité. Et on tome - sins s' fé mâ - so des tuzaedjes à dfwait des interresses des bankes, del peuplâcion do monde, sol droet do pus vî des fis [droit d'aînesse], so les novelès piceures di l' acsegnmint, so les idêyes des syndicats, des capitalisses, des ecolos, des politikîs, et come di djusse l' Eternenete et l' Fesse-di-Bouk.

Mins ossu - et c' est çoula ki rvént l' pus sovint - so les diferinces inte les omes et les cmeres. Pask' i gn a ene idêye ki catoûne dins les tiesses pol djoû d' ouy, come cwè les femes divèt esse fene pareyes às omes (sâf pol crantche al prostate, come di djusse). Sobayî si noste egzedjetisse sereut d' acoirid avou çoula?

Egzedjetisse ?

Ewaeranmint assez, oyi, so sacwants ponts. Insi sol kesse di l' avizance do Bon Diu âdfwait di l' amagnî des djins. I shonnreut k' i ls a fwait djotrecîs [végétariens]: i n' divèt magnî ki des verdeures et des frutaedjes. « Dji vs dene totes les yebes ki poirtèt leu smince, totavå l' tere, et tos les âbes ki leus fruts poirtèt leu prôpe simince; c' est çoula k' vos magnroz » (1, 29). Mins après l' Diloujhe (Deludje), i candje d' idêye: « Tot çou ki bodje et tot çou ki vike vos sievrè d' amagnî, come c' esteut ddja avou les yebes ki mawri-xhèt » (9, 3).

Ou, cwand Adan ey Eve sont tchessîs do Paradis teresse: « Cwand il ont yeu magnî l' peme, leus ouys s' ont drovou et il ont veyou k' il estént tot nous ». Mins schoûtans li corwaitaedje egzedjetisse di nosse Hesbignon di scrijheu:

« D' après les ârtchives do Vatican, li mot ebreu ki vout dire "veyou" ravize come deus gotes d' aiwe a èn ôte mot ki vout dire "sintou". Li boune traduction, c' est "sintou" ».

Ouve di belès-letes

Portant, houte del baltreye [humour] ki « vos fwait scheure vos boyeas tant k' vos vloz », so sacwants passaedjes, l' oteur divént on vrai romantî (ey on romantî romantike)

Li djârdén, c' esteut on payis wice k' i plovent a tinzayeure, sovint del nute, waire do djoû; les nutes n' estént nén froedes, mins n' aveut ene bele rozêye. I n' aveut mây nol oraedje, ni des grossès nûlêyes ki flaxhèt les grins, ni des gurzeas po distrure les recoles.

On payis wice ki l' lâme et l' lacea corént a flot, avou ene tere ledjire a travayî, ene tere ki rsowe vite, ki blankixh et ki s' restchâfe sins târdjî; k' est amoureuse sins aveur mezâjhe di rén lyi dmander, ki n' rifuze nén k' on l' rabresse, ni k' on l' capougne avou des mwins k' ont l' abitude di sognî ls ptitès fleurs; ene boune tere k' est binâjhe di (...) ses fleurs, di ses frutaedjes, et ki s' dismousse l' ivier po s' tini à tchôd âdvins di s' mâjhône wice ki l' seuve djô-mixh tot ratindant on novea pré-tins.

Dji n' vos djâzrè nén di l' ôte mitan do live, la k' gn a brâmint des bokets tradûts do francès.

Po 15 € (avoyaedje âdvins) sol conte BE27 0831 8000 9973.

Lucyin Mahin, li 17 di nôvimbe 2017.

Li Rantoele às Belès Letes

Limero 39 (rawete al Rantoele I° 84 di l' ivier 2017)

Ene ouve ni vât ki po ostant k' ele soeye li djustice et vrayi temoen di s' tins. L' oteur walon doet esse modiene, et l' pus hardeye idêye nel doet nén rbouter. À contrâve, el doet rcweri. (Lambert Lemaire, adrovaedje do 49e anouwaire del soce « Les oteurs walons », 1964-1965, p. 24)

Li djonne mame et l' vî bordjoes

Di ç' trevén la, les bordjoes d' Hu djâzént co walon. Mins les djonnès Hutwesses avént djja passé å francès.

Li djonne mame aspité li boneur.

Mâgré k' ele poite co l' doû d' ses parints - k' ont dhoté onk après l' ôte so shijh moes d' tins -, elle est ureuse.

Elle aveut fwait tot si dvwer, leye, li pus djonne del famille. Aveut dmoré avou ses parints dismetant k' ses frés et soûrs, zels, bastixhént leu veye bén lon. Ele lezî aveut sacrifyî s' djonnese ! Et portant, avnante come ele l' esteut, l' âreut ele volou k' elle end âreut metou pus d' onk a ses pîs.

Si riscompinse rawårdéve si eure. On djonne docteur end aveut toumé bleu sot. I s' avént maryî et radmint ene pitite bâshele aveut vnou å monde.

Les grandès djoyes souwèt les lâmes et les djonnes parints naiviént-st e bouneur. Et, estant leus deus, après s' aveur bén candôzé, fiesti, ey evolé eshonne a ndè piede li tiesse come totes les djonnès copes, i sondjént a leu vicâreye a vni, a l' droete voye ki volént drovi dvant zels come des distrîxheus.

Ci djoû la, c' esteut l' grand djoû ! Li ci k' ene djonne mame ni roveye mây ! Li ci ki si efant fwait ses prumîs pas ! Li ci ki l' popa, ki lyi tént les mwins, li dislaxhe po l' leyî cori adlé s' mame, ki l' rawåde ses bresses å lådje. Li ci ki l' mame vôteut fé sepi a l' tere etire : si ptite bâshele a roté tote seule.

Ele ni tént pus. A schipe k' arive l' eure del pormoennåde, vo l' la so l' voye avou l' efant gâytôye a princesse. Vo l' la so l' « pormoennåde di l' iye » ki tos les Hutwès kinoxhèt.

L' iye a divnou on park avou ene bele alêye inte des rigletes di tiyoûs. Les vîs bordjoes l' hâbitèt et ont basti leus mājhone tot astok.

Tén ! djustumint, vola l' vî Vécint k' est a

copiner so s' soû avou ses camas. End a t-ele sondjî, li djonne cope, a l' mājhone Vécint ! Cwand l' vî ni serè pus la, ele serè-st a vinde et...

Mins, l' djonne mame a bén ôte tchoi e l' tiesse. Roslante et fîre, ele prind bén s' tins po-z- ariver disk' å cwâtron d' vîs omes et d' arinner l' mwaisse del mājhone : « *Ne seriez-vous pas fier, monsieur Vincent, d'avoir un si belle petite fille ?* »

Et ci-cial responde : « *k' ènnè f'rû-dje, don, fèye ? Dji n' a nole tête !* »

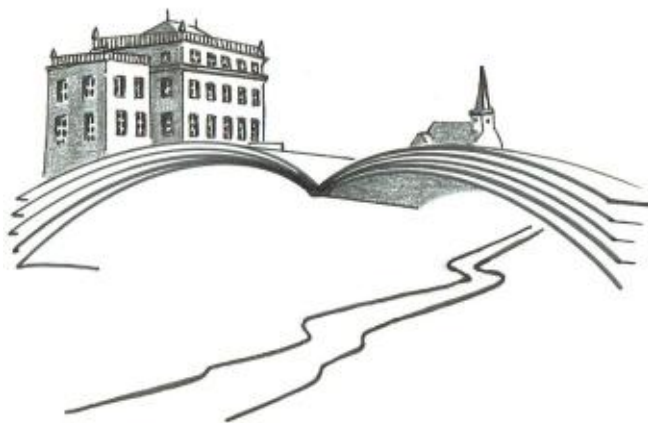
Tote djinnèye, li djonne mame dimora stâmusse.

Jean-Pierre Dumont, Cint-Fontinnes, e moes d' djun 2017 ; nén eplaidî

Tot tournant les pådjes

Li dierinne ramexhnêye di noveles do scrijheu a rexhou so papî

Vos l' poloz aveur å Muzé do Pârlaedje e l' Ârdene. Emilez a : contact@muzeedelaparole.be; 0479 220 381. Oubén houkîz l' oteur å 083 633 372

Li rmariaedje (VI)

Èm deujhinme feme, Zahiya, ene Tunizyinne esteut ene traeyincieuse [business-woman] come mi. Dji contéve k' on s' aléve mî etinde k' avou Birdjite, mi prumire. Åy, hê, ti ! Cwand c' est k' on бага el Republike Dominikinne po fé des afwaires (vinde des nedjetes), ele mi vla tromper pa Etrernete avou onk di s' payis. Lacobén ki dj' so pus sûti dins les éndjoles ki leye ! Mins vo la co m' deujhinme manaedje ki va so schîfesse, wai, asteure.

Vo m' ricial tot seu so l' iye, asteure, avou tos mes stoks di nedjetes a vinde foû, et sins botike. Tins des grandès vacances, dji houca mes fis po vni passer kékes djoûs e solea.

C' est ouy leu dierin djoû. Mi fi Aernô vout aler passer l' shijhe dins ene bwete à danser avou deus crapâdes dominikines. Mins c' est des « tchôds » coulots [quartier] la k' on s' fwait covite ratinde, po vs bistoker d' on ptit cardjakigne...

Ça fwait k' c' est mi k' a falou ki vâye tini l' tchande.

Nén tant tni l' tchande ki ça ! Mi fi n' end aveut ki po ene des deus glawenes, ene bele metisse avou des grands brons tchveas. L' ôte aveut ene cogne pus afrikinne, avou ene noere crolêye tchivleure. Nén si nozêye, mins foirt plaijhante po taper ene divize. Djel priya minme ene feye ou deus a danser. Ele si loméve Djiyanoba. Li shijhe houte, ele mi dna s' telefone. Dji prometa del rivir èn ôte djoû.

Mes fis alént rprinde li vindaedje del lindjreye el Walonreye. Mins, so ces etrevéns la, Zahiya m' arinna so « Watsape » et m' dimander si ele si pleut co occuper eto d' aler vinde les féns lindjes. Dji dmoreve so balance. Dji lyi rdireu cwè dins kékes djoûs.

Djel rihouca so s' sûtifone li londi d' après. Les gaméns ni conoxhént rén a pareye biznisse. Valeut mî k' ele lezî mostere les carotes do mestî. Et leye ratôchî les ancynnès pratikes. A tchaeke marixhå s' clå !

Mes conditions : Zahiya pleut montrer l' ovraedje às valets, mins c' est zels ki dvént tchoezi les bâsheles mankins, et tni les invintâres et l' contabilité. Zahiya divreut siner des papîs la k' on metreut les ponts so les I. Ele fourit d' acoird. Dj' emila nosse martchî a Aernô, et lyi dire di houkî Zahiya al sâle d' espôzucion l' londmwin.

Mins li londmwin, sol côp d' nouv eures à matén, cwand mes fis arivît e magazin, i s' loukît lådje. Li botike di mostraedje esteut vude. Et les deus tchambes d' egurniyaedje eto. Et pont d' rotes di voleurs ou di spiyaedje di seres.

À telefone, dj' elzî djha d' aler al police. Et

d' câler totasteure li comissaire Djandjo Lamborea, onk di mes copleus às djîles al Lovire, divintins.

Les djindâres ont vnou ramasser Zahiya, et lyi dmander cwè et kesse. Ele fijha l' côp des troes mâtécots. Rén veyou, rén oyous, rén dit. Li comissaire el laixha passer l' nute e l' amigo. I shonne ki ça lyi a dispierté l' memwere, ca l' londmwin, divant l' procureur do rwè d' Tchâlerwè, elle a ricnoxhou aveur vudî l' depot, et dire wice k' elle aveut muchî l' martchandijhe. Les policîs ont stou rcweri tos les cayets, tot croyant k' elle aveut rindou ttafwait. Po dire li veur, gn aveut nén ddja la on dijhinme del contrumasse k' elle aveut zwepé.

Rarivé amon nozôtes li samwinne d' après, dji l' a stî trover et lyi dmander cwè. Elle a co brai come ene madlinne et promete k' ele rindreut tot l' hopea. Mins k' i mel faleut rprinde come aidante et n' nén porshure avou les papîs d' divoirçaedje. On s' aléve racmoide. Tot ridvénreut come divant, et tchik et tchak.

On bâbimene, ene sakî, ki s' a co leyî adire. C' est l' veur ki sacwants nutes avou leye cwand on a stî strindou a stok des samwinnes à long, ça vât bén tos les crons acoirds del Daegne. Ezayû aveut bén vindou s' droet do pus vî des fis po ene crâsse eurêye às lintiles.

Leye, di s' costé, aléve ricweri des pîces a vinde dins s' muchete, k' ele ni m' a nén volou montrer. Paret k' c' esteut amon des djins d' confiyince, ey ele ni s' vleut nén disdire divant zels. Avou ça k' ele rimeteut tchaeke côp les sôs d' ses vintes divins l' conte el banke del societé. Come c' esteut li pârte del marchandeye dedja payeye, po-z awè l' pâye, dj' a co clôs les ouys.

shûte p. 15

Kimint çk' on sfwait agayon rote, c' est çou k' el technicyinne nos a spliké. Ele nos mostra on côpa del machine, po nozôtes bèn vey çou k' elle a dins s' vinte (li machine, nèn l' technicyinne).

Po cminçî, li lét télécmandé, ki l' malåde est coûtchî dsu.

3

Cisse bedreye la pout bodjî dins les troes diminsions, afîski l' nucre a hati soeye pâr so l' aisse do rayixhmint.

Al tiesse del bedrine, gn a on haerna d' fier po mintni l' tiesse a stok tantea ki les rais vont adiercî leu tir a on pwel près. On poy à sinse prôpe; dj' ô bèn: cénk cintimes di milimete.

Gn a ça d' bea: li pacyin pout rmouwen les bresses et les djambes; i n' pout må di bodjî s' tiesse, esplinctéye après l' tchessi d' fier.

Li machine si drove et si rclôre pa deus ouxhs di plonk. Li plonk ractént les rais atomikes, po les sognants et les viziteus en nèn esse rayis. Les poites si drovnut po fé moussi l' bedreye, et pu si rclôre. Pareymint al fén do médiadje.

Lapalisse end âreut bèn dit ostant i

15

Les naweas atomikes evoyèt des rais di tos les costés. Mins, come di djusse, gn a pont d' avance di rayi l' plafon, li plantchî u les meurs. Li seul costé k' on a dandjî, c' est l' ci ki va evié l' tiesse do pacyin ou del pacyinne.

Tot conté tot rabatou, gn a 192 naweas di Cobal 60, metrou so des xhameas, dispårtis so 8 cwârîs d' ceke di ttâtoû del tiesse do malåde.

rayixhoe

sourdants

xhamea d' on cwârî

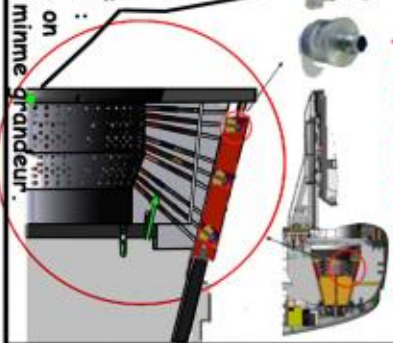
Po goula, l' dâvins del machine est rascovrou d' on demoné bindlaedje, ki djoke les reynons k' endè vont a non-synce. Eç bindlaedje la est fwait di plonk et d' aci. Come c' est pezant come... do plonk, li machine leye-minne fwait câzu vint tones. Tant k' âs ouvrants rais, i dvèt avni â miercorin del machine, la k' gn a l' tiesse do pacyin. Les buzes ki les « bons » rais passèt ddins si lomnut les rayixhoes.

16

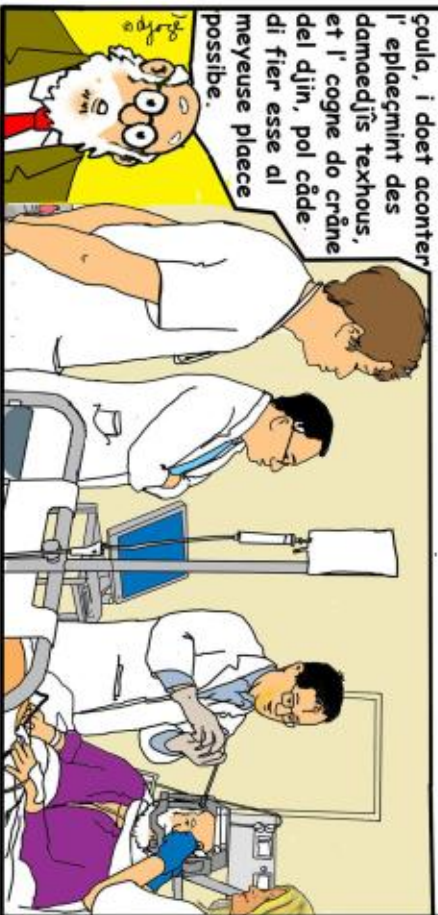

End a des 4, des 8 et des 16 milimètres lādjes: ça dipind del groxheur do nawea atomike ki dene dissu tchaeké. Les xhameas k' ele sont metowes dissu va tcheryî ou rescouler po mete les « pîretes atomikes » a l' adroet del buzete do mime diyamete. Ki : fos les cenes ki sont so on metou xhamea sont del mime grandeur.

pôzucion des xhameas

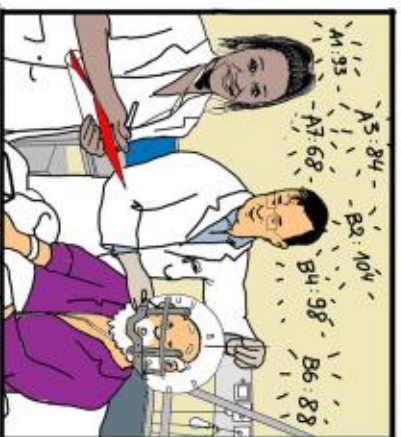
Li niericérudjin si pout eto passer d' onk ou d' deus xhameas, s' il avire k' end a ddja assez sîns zels (adon, les fwait rescouler djondant l' bindlædje). Les rais gamma, vinant des 192 sourdons sont « aîstrîjîs » come e-n on fornea solreec; dj' ô bén ki fos les rais gamma si vont rescouler a l' aîsse (â-mîtan do rond fwait pa les naweas evoyeus)! Adon, c' est l' bedreÿe, avou l' malåde coutrêhî dsu, ki s' doert aler mete el boune placee, afîski ki l' magnant må si r'trove djusse la wice ki les rais gama s' rashonnmut.

Kimint çki l' médecine si passe ? A matén, li niericérudjin, avou l' docteur edoirmeu dé lu, va « vîsther » l' haerna d' fier sol tîesse do malåde. Po gôula, i doet acouter l' eplaecmînt des damaedjîs texhous, et l' cogne do crâne del djîn, pol cåde di fier esse al meyeuse placee possible.

Adon, i va mzurer speieuzmint totes les faces et les erieusses del tîesse del djîn, et des splotons do cåde. Adon-pwis, les ecôder dins l' programme di carcuiaedje, lomé « Sistime d' Ehôÿaedje del Médyîne » (S.E.M.).

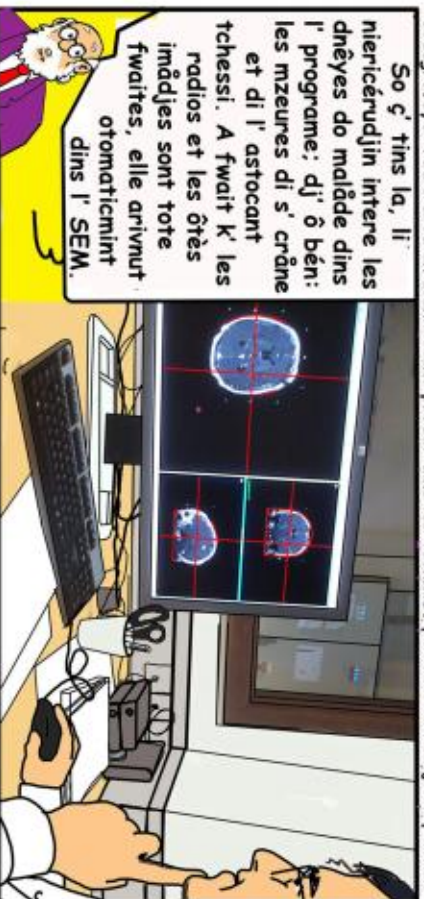

Iyerem : imådjreÿe di resondixhaedje magnetike; s: pescane; scanædje ds pôzîtons

Ci côp la, li malåde si va aler fé fotografyî s' tîesse dizo totes ses costeures. Eyet passer a l' iyerem, à scanner (pacô avou ecdugrafeye), ey à pescane, a l' assulon di çou k' el cêrudjin a mezêjhe.

So ç' tîns la, li niericérudjin întere les dhêÿes do malåde dins l' programme; dj' ô bén: les mzeures di s' crâne et di l' astocant tchessi. A fwait k' les radios et les ôtês imådjes sont tote fwaites, elle arivnut otmaticmint dins l' SEM.

So ç' tîns la, li niericérudjin întere les dhêÿes do malåde dins l' programme; dj' ô bén: les mzeures di s' crâne et di l' astocant tchessi. A fwait k' les radios et les ôtês imådjes sont tote fwaites, elle arivnut otmaticmint dins l' SEM.

Tos les blanc-moussis ki ça lzi
compete carwaitrut les
imâdjes (radio, scanner,
iyerem) so totes les costeures.
Et lzès rapâner so ene
l' ôte. Po, al fén des féns,
diner à programme li
« sculteur » del « tchâ »
a royî.

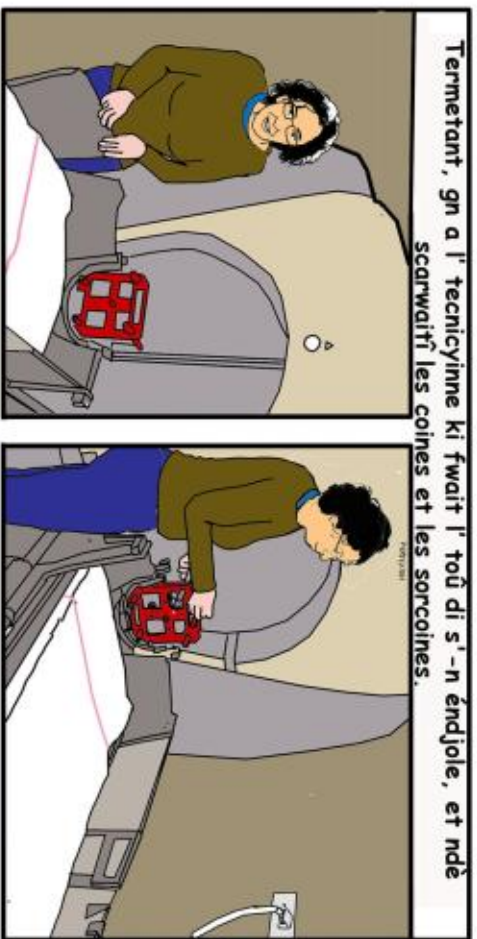
Cwand il ont yeu tot
fwait les sculteurs,
i doevnut fé les
carculeus.
Dj' ô bén :
decider del foice del
royêye ki broûlîrê
l' mâ.
Ça dipind di mwintès
sacwès: del groxheur
do nucre, di s' cogne
eyet di
s' pôzicionmint.

A ç' mounint la, li nierenûdjîn va relêre li foice do royixhmint evoyî di tchaeke
cwârî do hatixhant cêke (did pa padzo, did pa padzeu, des deus costès, et co
d' biyaire). On carcul d' apoticâre ! Soyî di mete li pus flauwe dôzaedje possibe
- foiravant sol boird do damaedje -, po tolnime sipeter djus tot l' magnant mâ.
Des côps k' i n a, ça lzi prind ene hapêye, copurade ki c' est carculê
miersipeleuzmint. Fât l' tins k' i fât !

Cwand les carculaedjes les ahâynut tertos,
gn a pus k' a fé aler cweri l' malåde pa
des binamêyès infirmires. Li médiaedje
pout ataker.

Termetant, gn a l' tecnicyinne ki fwait l' tou di s' -n êndjole, et ndê
scarwaitî les coines et les sorcoines.

Cwand l' malåde s' amoenne, les infirmires el sognnut à pair des ponces.
Li fé aler al raiwire: lyi fé prinde on pitt rapâjhant, s' il astchait; mete
des pits conteus Geiger po-z acertiner ki l' rayixhaedje arive bèn comifât
Ci côp la, avou l' fizicyinne, ele li fwaitnut cûitchî po k' i (ou ele) soeye
bèn a si âlîe. S' i fât ele, li proevenut d' on contrôe.

Ene feye li pacyin(ne) sol litrê, li fizicyinne lyi va espliker les pondants et les diondants do médiaedie, et dner les conseys di santé.

Les blanc-moussis rexnut del sâle di traitemint, et s' ashire divant les waitroïles del machine. C' est al fizicyinne di shuve li tcheriaedje di l' operacion.

Les infirmires sont la eto, ziytant. Avou des malôdes, ele djâznut avou l' malåde, lyi dire k' i n' pour må, li racegnî sol tins ki lyi dmeure a dimani la recîs.

Cwand l' traitemint est haute, li fizicyinne dene l' ôre di deliver l' pacyin.

Adon, les sognantes moussèt dins l' cotche, dihaernaxhî l' malåde, et li recûtchî e s' bedine.

Come di djusse, l' nericêrudjin lyi vënt disferer s' tiesse.

Et vo l' la ri-scha-pé !!!

Après l' mwaisse pretcheedje del radiofizicyinne, dj' avans polou dmander cwè et kesse ds deus djins d' mestî. N a yeu response a tot, pâr ds kesses ki shonnent diveur coper les cawes di cerêjhes e cwate, sol longueur.

Vosse raclapé doet vos a fwait lontins sofrî ?

Les cis ki doimnut, sondnut i ?

Vos dvoz aveur l'oreye des muzicyins po vos pleur siervi insi des fâs tons

Dinez vs des antibiyotikes ?

Kibên d' pacyins k' ont ddja passé so vosse bivêrd ?

Nén dandjî d' dire ki dji m' a bén plai a cisse conferince la. Divant d' endaler, nos esténs nos mwints a nd aler serer cénk ds cenes et ds cis d' l' ekipe ki nos aveut sognî ds pîts agnons cwand ki ns esténs etur leus mwins.

Ça fwait k' on a ricmîncî a vinde des pitès coulotes et des sotént-goidje sol Walonreye ey a Brussele, tot l' tins d' l' ivier.

Après Pâke, dji l' a-st evoyî a Sint-Dominke po waitî di renonder on biznessê l'âvâ. Dji lyi a dné l' no da Djiyanoba, ki dj' aveu dmoré e hant avou leye so tos ces etrevéns la. Ele kinoxheut tertos a Babaro, et co brâmint des djins d' l' orecâ, disk' el mwaisse veye.

Mi, dji rireu ladrî al fén do moes d' djun.

Dj' a yeu on moes d' djun abominâbe. Nén fok k' il a fwait on tins d' tché. Èm camaerâde cinsî do costé d' Courcele n' aveut nén rmetou on seu rond botea à prumî d' djulete. Pu t' aveus l' comissaire Djandjo ki m' taenève li pea po k' dji n' rissaetche nén m' plinte à tribunâ. Mi pârlî n' aveut k' a l' leyî e doirmance, tot rpointant les seyances. Poy ki Zahiya n' aveut m'ây rimetou totes les lokes et les ahesses k' elle aveut scarwekî.

D' èn ôte des costés, mi pus vî des fis - Aernô, dabôrd - esteut d' brogne avou s' mayon. Ene di Mont, k' esteut avou lu dispu ene boune troejhinne d' anêyes. I tapéve al diloujhe, et leyî l' contabilité foirt astârdjeye.

Si ptit fré, lu, vineut d' m' aprinde platkizak k' il esteut gai. I vleut k' on fwaye ene coleccion d' lindje di coir po cisse sôre di djins la. Et vinde sol Daegntoele so ene waibe avou sayaedje éndjoliqe, k' il aveut ddja apontyî.

Dj' a manké di toumer di m' maclote. C' est àk ki dj' n' âreu m'ây sitî adviner - *jamais d' la vie*. Et portant si mame li saveut dispu ses cwénze ans, m' dijha-t i. Ele n' end aveut nén moti; avou mi, todi.

Gn aveut co deus d' mes ancyins eployîs, vinous foû d' leus preyavis et todi sins ovraedje, ki m' mancént di m' fé on procès, por zels co touchî ene alocâcion di riscolaedje. Leu-z avocât mi vénve tchanter ki ça n' mi costêyreu rén. Ki dj' n' aveu k' a rataker les « Delhesse » po « pratikes comerciâles foû des bounès dujhances sociâles ». Et ki dj' pôreu minme riwangnî ene pârteye des çanses des preyavis. Mi, dji n' esteu nén tchôd po çoula. C' est l' veur ki les « Delhesse » m' avént djouwé on toû d' rossea tché. Mins il estént droets dins leu papîs. Dj' elzès vleu bén aler trover, binamêymint, po plaiti po mes eployîs. Mins pont d' tribunâ, diâle m' ancate ! Minme si

dj' wangneu des tchitcheyes, c' est les pârlîs ki metrênt l' gros des petsales e leu potche. On mwais arindjmint vât mî k' on bon procès. Et avou ene boesse come les « Delhesse », ci sereut seur li gros pexhon ki magnreut li ptit.

Avou tos ces tourmints la, dji n' aveu waire di keure di çou ki s' passéve e Sint-Dominke. C' est a schipe si Zahiya di s' costé, et Djiyanoba do sinne, m' evoyént des pitès videyos so « Watsape » po m' dire bondjoû. Eyet m' acertiner k' ele fihént leu bouye. Bawaite ! dji sereu la dins kékes djoûs. On voereut bén cwè et come.

Dins l' areyoplane, dj' esteu so des tchôdès braijhes. Zahiya aléve-t ele mete les cosséns so les xhames ? Ele ni m' aveut pus arinné dispu câzu ene samwinne. Si telefone ni respondeut nén. Gn aveut rén d' noû so s' conte « Fesbok » eyet pont d' noû twite di l' ôte des costés. Mâgré tot, dji m' rafiyeve del rivir. On n' dimane nén maryî ût ans avou ene sakî sins rsinte des foitès atnances avou leye. Foiravant k' i gn aveut nouk a lyi prinde po vos fé monter à setinme cir, cwand elle esteut al boune.

Mins si ele m' âreut yeu veyou voltî, leye, pocwè a-t ele todi rfuzé k' on âye èn efant eshonne ? Dji n' m' aveu m'ây dimandé cisse kesse la avou ostant d' dotance k' à djoû d' ouy.

Ci n' est nén leye ki m' vina ratinde a l' areyopôrt, mins Djiyanoba.

- Monsieur Pierot, monsieur Pierot ! Si vos sârîz l' novele !

Elle esteut tote e-n afwaire, câzumint coûte d' alinne. Ele mi sera l' mwin tchôdmint, pu rabressî li ptit scapulaire k' elle aveut todi, pindou après s' hatrea.

- Bén cwè, Djiyanoba, gn a nén yeu on hosmint d' tere eyet des cints d' touwés et d' mesbridjîs come a Ayiti la sacwants ans. Dji l' âreu sepou às noveles.

- Nén des dijhines di touwés. On seu. Vos.

(a shuve)

Lucyin Mahin

ûtinme paskeye del ramexhnêye « Moude a rvinde » (ki rexhrè so papî e 2019), sicrîte li 23 d' mâss eyet l' 19 d' avri 2016

C' est nén l' Mississippi (C'est nîn...)

Mins c' est l' no del sitroete plake del binde di muzike « Wôrs des rays » (Woûrs dès Rayes).

Li tite est rprins del tchanson I° 5 (Fayite a Lafayette) ki cmince pa: « Li Hinne, li Wanze, c' est nén l' Mississippi ». Ene tchanson ki djâze di ces waloneus la, des hôtes vâs d' l' Escô, ki volèt fé do « peur countri-rok burlesse » - co ene categoreye di muzike ki n' est nén dins l' Wikipedia walon, diâle m' arawe !

Ci n' est nén l' seule tchanson ki rahouke l' Amerike divins l' plake. Gn a eto on rapoirt so les dierins vôtaedjes eyet l' lûte da Hilarî Clinton et do coboy Donal (ciddé padzo).

Sounez a Dominique Heymans å 0474 32 10 69 u emilez lyi (dominique.heymans@skynet.be) po vos l' fé evoyî (c' est 10 € pol plake, mins l' posse n' est nén po rén).

Hilary Cominsot

I.

Avans on cuzén pacifike
D' l' ôte costé d' l' Atlantike.
I paret k' i n' vout pont d' fizik
Ké honte po l' Amerike !
Cwand l' big Donal lyi a dit:
« Vla on ganster, ki fwaiss ? » (*què fêtes?*)
« Nd a nén dandjî, respond-t i
Po l' rouwer pa l' finiesse. » (*fèrniète*)

Resploe

Ey adon, ey adon, il a rî come on sot
Ndè vla ene tone, Madame Clinton, Hilary
Cominsot

II.

Lu, cwand i dvize d' on pistolet,
C' est nén po saetchî ddins.
C' est po-z î mete des vitolets
Ou bén d' l' amerikin.
Cwand l' big Donal lyi a dit:
« Acate ene mitrayete »
« Dji vs fwai rmarker, respond-t i :
K' dj' a des fritchès dins m'-n assiete. »

III.

Ci n' est nén avou s' cane al pexhe
K' il a touwé ds Indyins.
C' est nén cwand i boet ene pinte frexhe
K' i mambornêye les djins.
Et l' big Donal lyi a dit:
« You are on fayé coboy »
« Dji vs fwai rmarker, respond-t i :
N' astans nén sol minme voye. »

A no mājhon, on a touwé on pourcea

I.

A no mājhon, on a touwé on pourcea,
Diliyoula, alelouya
A no mājhon, on a touwé on pourcea,
Diliyoula, télmint k' il esteut bea (2 côps)

II.

Avou ses orayes, on fjha des plateas
Diliyoula, alelouya
Avou ses orayes on fjha des plateas
Diliyoula, télmint k' il esteut bea (2 côps)

III.

Avou ses iys, on a fwait deus gros mas
...

IV.

Avou s' pea, ene tchimijhe å long panea

V.

Les ptits oxheas, c' est on djeu d' clicoteas

VI.

E stindant s' cawe, on a fwait on flayea

VII.

Avou ses pates on a fwait des mârteas

VIII.

Di si stoumak, on a fwait on tchapea

IX.

Ses rindjeyes d(i) dints, on nd a fwait deus rusteas

X.

Et s' pixha, on nd a fwait ene broke pol tonea
Diliyoula, télmint k' il esteut bea (2 côps)

Rawetes

Sol Catalogne (p. 4)

Hervé Haskin : L' Urope si moenne come on rtourneu d' cazake. Cwand gn a on payis ki n' respectêye nén l' democraceye e l' Afrike u e l' Azeye (metans vini maker des djins k' alèt vôte), ele va totshûte criyî Barabasse. Cial, paski c' est l' Espagne, rén ! Nén ene rimarke sol manire di fé do govienmint cintrâ.

Tiri Domont : Minme âdvins des payis d' Urope : l' ôte djoû, Jean-Claude Juncker, tot serant l' mwin do prumî minisse Orban di Hongreye, lyi djha: « bondjoû, monsieu l' dictateur ! ». Et l' Raxhoy, lu, i n' l' est nén ?

Madi d' Orcîmont : Pouchdomont a dandjreus tchoezi l' Beldjike, paski c' est l' NVA ki govienne, et k' zels ossu ont hâsse di liberté. Les Catalans ont i fwait berwete avou leu referandom ? Nén seur ! El politike, sovint, les lwès sont vite distournêyes et pu stârêyes. Mins tot loucant çou ki s' a passé el Catalogne avou l' lingaedje, on s' prind a rever. Metans k' ça nos arive on djoû. Nosse catalan, da nosse, c' est l' walon. S' i rsereut a l' oneur, po Bén mostrer nosse provnance, ké bea tâvlea ! Schoûter des ptits efants berdeler avou leus parints e walon. K' è djhoz ?

Martine Mahin : C' est l' vrayi ki, po fé des poliglotes, gn a rén d' té k' leu sistinme. Tot li scolaedje s' î fwait e catalan. Insi, li feye del cuzene di mi ome (i dmoret a Bârçulone) câze catalan e scole, castiyan avou s' pa, et francès avou s' mame.

Sol maltès (p. 5)

Dji so foirt sibiré (a bon). Padvant deus dandjîs, les Maltès ont Bén respondou : 1) po sawè ricnoxhe li maltès come vrayi lingaedje, i l' a falou pâr dislaxhî d' l' arabe : alfabet latén + faflotes + diyasistinme etimolodjikes. 2) si cuziner avou ls Inglès (ki lzî dnént l' otonomeye) po schiper foû des Tâlyins.

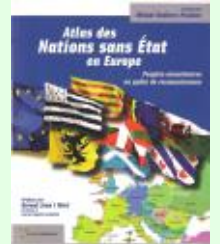
I djouwnut avou les sininimes : *gins* = *bnedmin* (djins), *festa* = *ghid* (fiesse ; li deujhinme mot est arabe, *bnadem* = fi d' Adan = ome ; *âyid*, come po l' fiesse di l' ofrixhaedje).

Dispu k' l' inglès a moussî come troejhinme lingaedje, sabaye s' i magnreut l' maltès foû ? D' efet, l' inglès n' est pus fok administratif. Ey eco! i m' shonne ki c' est l' maltès k' a wangnî. Totafwait a-st ataké avou les plakes di voye e maltès.

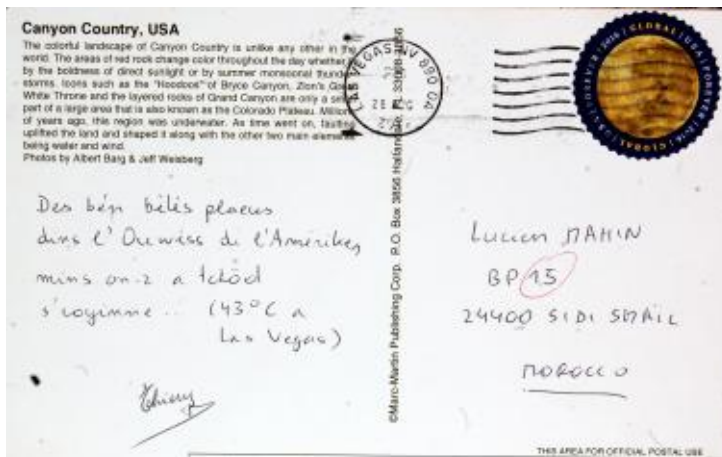

E l' Urope, li kesse des nâcionâlités est co ene feye rimetowe sol tâve. Après l' Cossovo, kî çki ç' serè, li novea dislaxhî payis ki-vént ? Li kesse est à lâdje. Ki ça vâye come ça vout, li tot, c' est ki, si des ptits payis si volnut dislaxhî, c' est k' **c' est les djins di ç' contrêye la ki doevnut decider sovrimint et librumint.**

Mikael Bodlore-Penlaez, Atlas des nations sans état en Europe, Yoran Embanner, 2e ed., 2011.

Nos lijheus voyaedjèt !

maltès: moll ta' beyn il-kmiemen = môle del bleuwe baiye

Sociolinwince : kimint pezer...

...les tchances di sorvicaedje do walon (III)

L' UNESCO, po vey kimint çk' on vike ezès mancîs lingaedjes, a-st edvinté on glindisse [grille] po mzurer li vicansté di tchaeke di zels, et ses tchances di sorviker e 21inme sieke.

Cwand dj' ourîs tot murzé les parametes divintrins (li ritcheuse do lingaedje lu-minme, Rantoele 82), nos passîs âs mzuras dfoûtrins (l' amoussance [pénétration] do walon dins l' vicaedje des djins d' avâr ci, Rantoele 83). Porshuvans.

Rilidjon

Les pretchmints si fjhént dandjreus e walon do tins do Vî Redjime. Les pârotchîs [paroissiens] n' ârênt ddja comprins ôte tchoi. Ârvierdimint, les protestants (dandjreus vinant d' France et d' Holande) shonnèt awè « peté l' francès » pus yeure [précocement], si on croet li vî scrijhaedje « Bate di dvizes inte on curé et on pasteur ».

I shonne ki, dispu les « scoles Napoleyon » (1805-1815), li francès a divnou pitchote a midjote li lingaedje des pirlodjeus [prêcheurs en chaire]. Dins tos les cas, c' est rapoirté insi dins sacwants viyaedjes ki passèt a on metou moumint d' ene peuplacion tîxhon-câzante a ene walon-câzante (Hesbaye lidjwesse et Paysis d' Ârlon).

Avou Vatican II (1965), li francès si spâde so tote li durêye di l' ofice (davance, c' esteut e latén). Insi, l' oraye des Walons, k' etindeut tos les djoûs troes lingaedjes (latén e l' egljhe, walon el mâjhon ey el rowe, francès e scole ey â posse) si va rtrouver totenoncô orfulene des deus prumîs. Kén apôvrixhmint, edon ?

Ci n' est k' eviè 1975 ki s' enonde li mouvmint « walon e l' egljhe ». On vout k' ene messe e walon rimplixh l' egljhe, câzu vude ôtrumint.

Les tecses sacrés crustins divnèt todi leus pus : evandjîles, sâmes, eplaidîs pretchmints. Pâr, asteure, on pordjet di raturaedje do Novea Testamint e-n etir (riloukîz sol Rantoele 83).

Portant, li pârt d' atôtchance rilidjeuse e walon enevîè l' totâ

doet dmorer on schita d' porcintaedje. Avou ça ki li rilidjon n' est pus ene prumire ocupâcion po les Walons do 21inme sieke (moens di 10 âcint va co tenawete a messe). Dabôrd, li note po l' egzamin UNESCO serè cial bén tene.

Walon e scole

Vaici, nos n' rascoyans k' des groumiotes. Mâgré l' decret Urbain di 1982 ki permete li walon e scole, li nombe di ptits Walons k' ont yeu sacwants cours di walon tins d' leu scolaedje est tene. Tetene. Retetene.

Portant, li 20inme sieke si drova pa ene crâne avanceye : ene pirlodje di diyalectolodjeye walone a l' Univ di Lidje. Les ôtès universités shuvît bagaedje, ey ene contrumasse di studias abrotchît foû del pene di profs et d' diplômés d' romanes di Lidje, Lovén (dedja el Viye Lovagne, pu e Noû Lovén), Nameur, Brussele (ULB) et minme Gand (la k' Maurice Piron fourit prof).

Mins l' acsegnmint do walon fourit todi ashîou [basé] sol diyalectolodjeye. So ç' tins la, li câzaedje tournève a cou d' poyon, pitchote a midjote.

Li sociolinwince, ki s' ocupe eto des câzantès djins [locuteurs] n' a cmincî k' el fén do 20inme sieke, et fok â Noû Lovén. Et i n' a mây sitî kession, dins les studiaedjes des romanisses, di linwe-ehâyaedje [planification linguistique] ni di rfondaedje

[normalisation, unification de l'écrit].

Dins les primaires et li sgondaire, gn a yeu ene pitite pougneye di mwaissees et dames di scole k' ont-st emantchî des cours di walon a tinzayeure dins les anêyes 1980-1990. C'esteut tertote(s) des walon-câzant(e)s natifs (-ves). Mins cwand ces-ci ont prins leu pinsion, gn a waire yeu di rleve. Nén sbarant, poy k' i gn a mây avou di scolaedje di scoleus [formation des formateurs], foû do cas coinrece del sicole Djanfosse a Lidje.

Dins nou sistinme escolrece [pédagogique], a nou moumint dins l' istwere, on n' a-st acsegnî l' walon avou l' idêye del fé rcâzer âs djins k' avént schlidé evoye sol francès. Raymond Mouzon, portant on tchampion do walon e scole, li djha schâynete: « *Nous ne voulons pas reconquérir la rue.* »

Lanawaire, emey les ocupaedjes [activités] coinreces del « fiesse âs lingaedjes walons », nos avans asprové ene escolyince [pédagogie, système didactique] d' enaiwaedje linwistique [immersion]. Dj' ô Bén : les scoleus djâzént fok e walon. Les efants et les mwaissees shonnént esse binâjhés. Sobayî si ç' n' est nén l' boune voye a porshuve ?

Li côp ki vént, nos djâzrans do walon dins les medias.

(a shuve)

Lucyin Mahin, li 16 di nôvimbe 2017

Veyâvté do walon

Rimete des nos d' rowe e walon

Dins l' Rantoele 83, nos avéns eplaidî li lete da Djôr Sfasie a sacwants responsâves politikes di Nameur, dimandant k' on tuze a rbatijhî sacwants rowes e walon. Les responses :

Les racourtis cial dizo sont raturonnés do francès.

Response Di Antonio

Li minisse di l' environmint, Carlo de Antonio, responda li 6 di dju-lete.

1. Gn a ki l' consej cominâ k' a l' droet di mete des noveas nos d' rowe. Ki ça fouxhe po ene rowe ki n' egzistêve nén dvant, ou po rcandjî li ci k' i gn a ddja.

2. Divant d' fé, il est oblidjî di dmander si avis al seccion walone del Rweyâle Comission d' Toponimeye et Diyalectolodje...

3. ...sâf si l' rowe est pâr so ene prôpiété privêye : adon, li comene fwait çou k' ele vout.

Response Luc Gennart

Li scabén des voyes et do diswalpaedje economike, Luk Djenâd, responda, lu, à 27 di djun :

Dj' a Bén rçû vosse lete, eyet

l' lère foirt sipepieuzmint. Grâce pol bon dvwer ki vos rindoz insi a nosse lingaedje walon.

Come li lomaedje des nos d' rowe ni m' compete nén, djel revoye a Monsieu Gavroy, li scabén responsâve.

Response Gavroy

Dins ene longue lete di troes pådjes, ci-voci espliké :

On n' cwirt on novea no d' rowe ki dins deus cas: 1) cwand ene novele rowe est askepeye; 2) cwand gn a l' minme no po deus rows dins ene rebanêye comene [*commune fusionnée*].

Gn a pont d' manire oblidje po trover on novea no d' rowe. Mins on pratike come dji vs el va dire:

On va dmander a des istoryins, di mestî u nén, et loukî dins les vîs papîs. On n' riténrè nén l' no d' ene djin ki n' a stî rloimêye k' a on metou moumint, dins on cotou mouwrece [*contexte*

émotionnel]. Eyet todi dmander leu-z idêye al Comission d' Toponimeye et al Posse.

Nos n' avans djamâ tuzé a mete des nos e walon, paski ci sereut målâjhey a lère ey a prononcî po les djins ki n' kinoxhèt nén l' walon, et pacô nén ddja l' francès.

Ci sereut eto målâjhey pol posse, asteure ki l' triyaedje si fwait avou des machines, di ricnoxhe les letes do walon, ki si ortografeye est kécfeye brouyeye.

Portant l' idêye di rmete des nos walons sereut a-z escoursi, tot-z atôtchant li Comission d' Toponimeye. El pôrîz fé, Monsieu Staelens, vos, on citweyin enon-diveus ? (*fén del lete*).

Po rawete, Monsieu Gavroe ridit on papî da André Goose di 1981. Nos è rdjâzrans dins l' gazete ki vént.

Si vos vloz dire li vosse, tcherès lijheuses, binamés lijheus...

Derbu: li Rouwalete & Voye del Coû (pal binamêyisté da Jean Hemblenne)

Fléron : Al Rodje Croes

Djeve : Al Cassete

Sombrefe: Tiene do mont, c' est ene ridoblete (tienne do tiene u mont do mont ?) Dimandans l' a Pouchdomont [Puy-du-Mont]

Grâce-Hologne: Les dierins prés

Ciplet: Rouwalete des ramonîs

Nos n' estans nén sins rén (II)

Les plakes ciddé âdzeu mosternut k' i gn a ddja toplin des comenes ki n' ont nén ratindou les comissionneus po mete des nos e walon. Come di djusse tchaeconk fwait a s' vire (sins çoula, nos n' seréns pus Walons). Li plake cial a droete mostere, ki, minme el « Kiminâlté francesse », gn a des coines nén romanes ki dmandnut a esse respectêyes tot parey.

Buhô : Al Basse Buhô

Capia, tchapiô, tchapia, capiô...

C' est todi èn afwaire a mete so s' tiesse !

Les sincieus ki studièt nos lingaedjes estént brâmint curieus di totes les diferinces k' i n' ayeut d' on vijaedje a l' ôte. Eyet c' est vray ki c' est foirt interessant.

Rezultat : a pô près tos les vijaedjes ont leu diccionnaire (leû motî si on s' vout siervi d' on noû mot).

Èn ovraedje formidåbe

Eyet si vos drovoz l' *Atlas linguistique de Wallonie* - ene vintinne di tômes, des dijhînes d' anêyes d' ovraedje, dispu Djan Haust disca metnant - vos pôroz raguider des cwâtes eyou çk' on s' pout rinde conte des manires di dvizer d' ene plaeece a l' ôte.

Cwand les linwisses ont trovê des grandès diferinces (*fondamentales* k' ont direut e françès), il ont royî ene lene inte les deus fenomînes linwistiques eyet on lome ça les izoglosses (escuzez m', i m' fât esse ene miete tecnike).

Linsi, si vos ravizez el cwâte « tchapea », vos vos rindroz conte ki, dins no province do Hinnot, on dit « tchapia » a Tchâlèrwè. Adon, il est rekis di dire ki c' est do walon. On dit « capiô » a Mont : adon, i nos fât dire ki c' est do picârd.

Co pus complikî...

Way, mins e ravizant todi l' bele cwâte di l' Atlasse, vla k' i fwait scrî k' on dit « capia » a L' Lovire, eyet « tchapiô » a Chevri [Sivry], dins l' bote do Hinnot.

Mins adon, ces djins la, i dvizèt walon ou bén picârd ? C' est des boks-et-gades ou bén cwè ?

So des ôtès cwâtes, i nd a k' on scrît « wallo-picard » (pocwè nén « picardo-wallon », nolu n' sait).

E ravizant d' pus près çou k' docuns linwisses ont co scrît, on constate ki l' walopicârd, c' est purade cwârèymint Tchâlèrwè, eyet k' les « tchapiôs / capias », c' est des picârd's toplin.

On nd atrapreut des mâs d' tiesse, endon ?

... mins tot simpe, a l' fén do conte

Mins s' i n' a k' po ça, poloz bén rouwer djus vo boesse di Darofene ou d' Nurofalgan.

Dji vos splike.

Sol tins k' on djowe a ç' djeu la, on n' fwait nén grand tchoi po-z assister les ptits lingaedjes k' ont do mâ, k' vos les lomîxhe walon, picârd ou sâvlonwès (ça

sreut bén l' lingaedje di m' hamia d' Gotgnî eyou çki dji dmeure, les Sâvlons).

Adon, nén les poennes di s' fé emarvoyî avou ça : mi, e l' plaeece di n' esse ni onk ni l' ôte, dji so walon eyet picârd, les deus eshonne, vla !

Eyet l' lijheu ou l' aschoûteu ki s' dimande co cwè, i n' a k' a prinde çou ki lyi shonne bon; pont d' impôrtance !

Pus impôrtant est di n' si nén laixhî adire pa les cis ki profitèt do bea ovraedje di nos sincieus po cachî d' vos emantchî ki l' walon (el picârd, el gâmes, evnd.), ça n' egzistêye nén, pusdit k' c' est tos des ptits moirceas di dvizes ercolés eshonne. *Diviser pour régner*, c' est vî come les tchmins.

Come dit no camaeråde Michèle Herlin (di Chevri), les tchapiôs s' etindèt bén avou les capias, mins eto avou les capiôs, eyet co les tchapias. Et dji rmete co les tchapês (Lidje - Ârdene), les tchapîs (Gâme) tant k' estans.

Way, i nos fât comincî pa nos etinde tertos eshonne, si on vout co esperer di rbasti ene sacwè d' solide po nos lingaedjes.

Dominique Heymans, li 3 d' nôvimbe 2017

Lete d' ene lijheuse

Walocwiz: merci brâmint des côps, vos, Djan

Ayêr, dins l'après din.nér, nos-avin' in raploû du CHADWE.

Adon dj' é moustrè l' dérène "Rantoele" à mès camarâdes èt èles-ont stî bén contènes dè lire èl rèpôrtadje dè Jean Cayron su no djeu "Walokwîz". Adon, Jeaninne, Anne-Cécile, Marie-France, Axelle

èyèt mi, nos vos prions dè dire in fèl merci ô scrîjeu dè nosse pârt et nos èvoyons dè gros bètchs a Suzanne, èl fée Suzanne qui nos-a si bén aspalè èl djoû d' èl fièsse ôs lingâdjes dè Walonîye.

Françoise Marcelle

Fiesse às lingaedjes walons 2017

Ronde tâve

Po rinde bon dvwer a nosse mascote, Djâzete, les scrijheus d' walon et d' picârd avént stî priyîs a ene ronde tâve, acviernêye pa Mitchî Francârd.

Lucien Mahin

Bén on a ddja dit télmint d' cayets k' c' est mâlâjhey d' è trover des noveas. Mins çki dj' aveu apresté

divant d' sawè çki les ôtes alént responde, c' esteut brâmint rashiou so l' idêye da Djôzef Dewé : on scrît e walon po lu-minme.

Paski a on certin moumint, vos estoz cscheu [*k'cheû, secoué*]; vos estoz mâ dins vosse pea. Metans, dji m' rapele, ene des powezeyes ki dj' a scrît come ça d' ene trake, c' esteut e lijhant do « Duval », Félix Duval, èn ome do payis del Lovire. Dji sin-teu k' cist ome la aveut rsintou ene sacwè come mi a ç' moumint la. On scrît po lu-minme, di dj'. Paski dj' esteu tinkyî dins m' coir, et k' i m' faleut distinkyî. Dji so-st oblidjî di scrire a ç' moumint la.

Çouci, c' est foirt vray pol powezeye. Mins c' est l' vray pol prôze ossu. Paski, pol prôze, mâgré tot, gn a nén on romantî ki n' mete ene pârtêye di s' pitite vicâreye dins ses romans. Et, ôtrumint, il î stitche kékès idêyes da sinne, et les fé dire a ses persounaedjes.

Et nozôtes, les scrijheus e walon, on scrît e walon ossu paski on a raprins des beas mots, d' on vijhén, d' ene djin k' on a câzé avou leye, et on vout stichî ces mots la dins on tecse. Adon, c' est po fé raviker des mots k' on n' trove nén dins l' diccionaire. Et gn a des scrijheus ki n' sicrijhèt a pô près k' po ça. Dji tuze a Pire-Djôzef Dozimont, metans. Et vola les deus râjhons, a m'-n avisse, pocwè k' mi, dji scrî e walon.

(a shuve)

Tecsés riscrîts a pârti d' ene videyo filmêye pa Jean Cayron.

Nos avéns oyou les scrijheus do Hinnot et d' Nameur (Rantoele 83). Aschoûtans asteure les cis d' après Lidje et l' Ârdene. I respondèt todi al kesse : « **Pocwè scrire e walon ?** »

Jacques Warnier

Si dj' esteu pondeu, dji tchoezireu mes couleurs ; si dj' esteu tchanteu, dji tchoezireu mi djinre di muzike - do rokenrol, ki sai dj' ? ; si dj' esteu sculteu, dji tchoezireu ene matire (po mes scultaedjes).

Come sicrijheu, on a l' tchance, nozôtes, di pleur tchoezi on lingaedje. On a deus lingaedjes. Li francès, c' est on grand lingaedje di culteure. Mins dj' a tchoezi l' walon. Et pocwè k' dji tchoezi ci-la inte des deus? Bén paski ci-la, i nos raloye directumint a nosse culteure da nosse. I n' a nole culteure ki n' soeye interessante, mins ci lingaedje la nos raloye directumint al nosse.

Dj' a-st on bea egzimpe a Lidje : Les Lidjwès - et nén k' les Lidjwès: gn a toplin des djins ki cnoXHèt l' bate a Lidje: c' est l' grand martchî... Et cwand on vos dmande : « mins cwè çki ça vout dire, li mot « bate » ? :: Ça vout dire « martchî », hin ! »

Ki nonna, mes djins ! Li bate, c' est ene manire di bate les cais. Cwand c' est k' on va rvey dins les viyès graveures do 15e sieke, on s' rind conte ki, li pôrt di Lidje, a ç' moumint la, il esteut la : il esteut sol « bate ».

Mi, c' est çoula : c' est paski, âd triviè di ç' lingaedje la - dji djâze pol veye di Lidje mins dji djâze ossu po l' Ârdene paski dji so ossu d' l' Ârdene - c' est l' lingaedje ki m' rataetche a ç' tere la, et a s' peupe.

Joël Thiry

Dji n' va nén djâzer po mi-minme, a mi idêye, mins po tos les scrijheus ki l' Muzé del Parole publeye.

Si ces djins la publiyèt des lives e walon addé nozôtes, c' est tot simplumint pask' il ont tchoezi ç' lingaedje la po scrire ci live la.

Pocwè ? Bén po totes les râjhons k' on vént d' dire voci... et probâblumint po leu prôpe plaijhi. Ça n' mi vént nén a l' idêye k' i gn a onk ki scrît e walon k' ça l' emierdêye (an-mèrde); dji n' pinse nén. D' ostant ki l' walon, gn a pus nouk k' est oblidjî del djâzer, del sicrire. Li walon ni sieve pus a rén do tot dins l' veye di tos les djoûs, dins l' veye economike. S' i vos fât scrire a l' administrâcion, bén vos alez scrire e francès, probâblumint - kécfeye e flamind - dins tos les cas nén e walon.

Cwè çk' i dmeure après ça ? Bén c' est l' plaijhi di scrire e walon.

Ene deujhinme râjhon, c' est probâblumint li plaijhi d' esse publiyî. Ey insi di pârti ses mes-saedjes avou les djins k' ça interesse. D' ostant ki - on l' sait bén - c' est brâmint pus âjhey d' esse publiyî si on scrît on live, on tecse e walon k' si on li scrît e francès.

Dji m' a racsegnî addlé deus d' nos meyeus scrijheus ki s' ont metou a scrire e walon sol târd. Et tos les deus m' ont dit k' i s' ont metou a scrire e walon sol târd, pask' i volént leyî des traeces: des traeces di zels-minmes cwand i n' seront pus la, et des traeces do walon.

Li lete da Djâke Desmet a Djowel - lîte après çoula - serè eplaideye pus târd.

Les crakes dal Blawete

C' est ene foirt bele comere ki mousse divins on câbaret, et cmander ene bire Bén frisse.

Cénk munutes pus târd, ele dit å gârçon k' el boirgnive sol coine di l' ouy :

- Et cwè, vos n' avez måy veyou ene feme mierseule ?

- O siya, madame, Bén sovint.

- Ey adon ?

- Bén dji voreu tot simplumint vey did wice ki vs alez haetchî foû les çances po m' payî !

C' est ene feme ki rintere e s' mâjhone, djus d' alinne et ki dit a s'-t ome :

- Èm binamé poyon, si vs sârîz çou ki vént d' m' ariver e parkigne. Dji vneu d' gârer l' oto cwand on grand foirt ome avou on grand coutea m' a-st apicî et m' a dit :

- Dji t' foircixh [viole] oubin dji t' towe !

- Mondju ! Ey adon ?

- Adon ? Bén vo m' la !

N a-st on gayârd ki rintere e s' mâjhone et ki dit a s' feme :

- Dj' a ene mâle novele et ene boune : li mâle c' est ki dj' a-st on tchampion [champignon, mycose] so l' gland,

- Et l' boune ?

- C' est k' il est bon po magnî !

Christian Thirion, li 27 di nôvimbe 2017

Letes di lijheuses

Joëlle Spierkel – ki nos lyi sohaitans èn abeye ragrawiaedje après s' passaedje sol biyârd – n' aveut waire inmé li walon câzé sol waibe avou l' mape odio des ptits lingaedjes di France (<https://atlas.limsi.fr>).

Response : oyi, dji voe çou k' vos vloz dire : li câzaedje est mo rfrancijhî. L' ome a do mâ d' lére si tecse. C' est dandjreus on né-natif di Vireu-Molén (pont Br10 des inketes Bruneau) mins k' a motoit bagué lon erî di s' viyaedje, et n' pus berdeler walon dispu ene tchoke. On pôreut vey si les mots do câzaedje sont come les cis d' l' inkete (1905-1915). Dins tos les cas, l' ârtike « la » (la bîje) ki pout parexhe nén walon po ene oraye afaiteye a l' accint namurwès, egzistêye toprès (Arniye) et dins tote li Basse Ârdene djondant, disca Bastogne. MINS – tot loucant l' vere a mitan plin et nén a mitan vude – ça vout dire ki l' walon n' est nén moirt dins l' Bote di Djivet.

Gilberte Mattina (li tchanteuse des Droles di Lodjeus) : Binamé Luciyn, merci pour çou qu' vos fez po nos-ôtes – vinde nos plakes et fé ene pådje Wikipedia so chake. I-n-a qu' vos qu' a måy fé ine sacwè. Chal à Lidje, chaskonk ouveure po lu minme. C'est coula qu' a ine gote disgosté Jean-Pierre. A v' riveyî.

Response : N' a nén k' a Lidje. Tos les Walons ovrèt brâmint come çoula. C' est ossu ene miete del fâte del « doctrene » diyalectolodjike. On cmince pa discotaeyî l' payis. Tchaconk n' a l' droet ki di scrire ki come dins s' viyaedje. Li walon ni doet siervi ki pol foclore et les belès-letes. Houte di çoula, li soce A do viyaedje B, c' est tertos des catolikes. S' i gn a on scrijheu ki n' est nén d' acoird avou zels, et discâzer l' Pâpe, metans, on l' caye a l' ouxh. Li soce C do viyaedje D, zels, c' est des rodjes. S' i gn a on soçneu k' a hâsse di fé des tecses po ene messe e walon, il est loukî come Barabasse al Passion.

Nozôtes, dispu li cmince, al Rantoele, on a todi sayî – dji di Bén : sayî – (1) di prinde des djins di totes les coines del Walonreye; (2) d' accepter les idêyes da tertos, minme des cis ki sont tofer higne et hagne; (3) di scrire e-n on scrijha li minme po tertos, avou les pinses ki, adon, li walon pôreut avinde des ôtes fonccions (politike, acsegnmint, economeye...); (4) di scrire so des sudjets d' asteure, et di totès sôres. Bén seur, dji n' avans nén todi adiercî nosse côp. Gn a yeu des margayes dins l' soce, et i gn a co. Mins li « deur nawea » est ddja la dispu pus d' 20 ans. Ça fwait : i n' si fât nén discoraedjî.

Vozôtes, avou l' tchanson, sayîz di n' nén leyî ouve. Les tecses di vos 5 plakes, dji les rschoûte tchaeke côp ki dji so so des longuès voyes. Et dj' î rtrouve tofer des beas mots, des belès ratourneures. Ni rovians nén ki, si l' tchanson e walon a do mâ, c' est aprume a câze des franskiyons d' Brusseele k' ont espaitchî di passer les ârguedenes dins l' lingaedje do payis so les radios ki les Walons schoûtèt. Et çoula, c' est nén del difâte âs waloneus. Po on côp, i sont tertos d' acoird.

Âmen, c' est po les beguenes; deyo graciasse, c' est po les begasses; âvé, c' est po les curés.

L' ABERTEKE

Copinreyes

Copinreye di Bastogne

Tâves di rcâzaedje e walon tos les 3es londis do moes.

Racsegnes : Claudine Voz claudine-voz@hotmail.com

Copinreye di Libin

Tâvlêye di rcâzeus d' walon moen-nêye pa Jean-Marie Otjacques et Jacques Dupuis. Li dierin vénrdi do moes di 6 eures a 8 eures al nute al mājhon d' viyaedje di Libin (sol dilé d' l' egljhe). **Asteme: gn a rén e moes d' fevrî; e moes d' mâss, c' est les vénrdis 2 et 27.** Li 2, on rdjâzrè del voye a Sint-Dåke-el-Galice; li 27, des Walons del Wisconsin (avou des noveas copineus, plaît-st a Diu). Racsegnes : Emilie 2, Culture Haute-Lesse : 061 413 391 0498 172 467

Cactaedjes di Mâmdey

Deus vénrdis par moes, di 8 e. a 10 e. al nute (a 6 e. po ene des cwate tropes), metous pa livea di cno-chance do walon. Racsegnes : info@rcw.be

Tâvlêye di walon d' Rotchfoirt

Les deujhinme et cwatrinme mierkidis do moes. **Novele sâle !** Dimandez cwè a Désiré Malet d.maletsonveau@skynet.be

Copinreye di Tchârnoe

(Tchaurne, Charneux-Harsin)

Sâle do viyaedje, li 3inme mârdis do moes Racsegnes : Jean-François Culot : nwaregodu@skynet.be

Câzreye e walon d' Gouvi

tos les 2inme mierkidis do moes, inte 2 et 4 eures e tchestea d' Gouvi. Racsegnes : Christian Thirion (0474 943 413; epona53@hotmail.com); Jean Bourgraff (080 338 722; jean.bourgraff@gmail.com)

Li copinreye di Ståvleu

si passe deus cōps so l' moes, les prumî et l' troejhinme mârdis, di 20 a 22 eures, å locâ d' Electrabel. Racsegnes : 080 862 679.

Copinreyes do Roman Payis

[Gré-Dwecea](http://www.gre-dwecea.be) : a 2 e. di l' après-nonne, al sâle di spòrts, li troe-

jhinme londi do moes. Racsegnes : Guillaume Warnier.

Perwé : Racsegnes : Andrée Flesch 081 655 520; petitelouyse@yahoo.fr

Oû-l'-Grand : Racsegnes: Joseph Decossaux 019 634 961.

Soçnaedje di Djmepe-so-Sambe

Li mârdis, ene samwinne so deus. On câze did tot, mins nén d' politike ni di rlidjon Racsegnes : christiane.bi-name@euphony.net

Sicoles di walon

Univiersité des 3 cōps 20 di Djiblou

tos les 15 djoûs, li djudi di 1e. 1/2 a 3e. 1/2 di l' après-nonne

Oditwere del Faculté d' Agronomie, sol site del faculté.

Univiersité des 3 cōps 20 di Lidje

tos les vénrdis a 9 eures: Racsegnes: Anne Delporte, Esplanade de la paix 8/176, 4040 Hesta; Denise Willem, Avenue du centre 116, 4821 Dizon-Andrimont

Les scoles di Bive do bontins 2018

cénk ashyinnes : les **mârdis 6, 13, 20 et 27 di mâss 2018** a l' Aisse del Tuzance di Bive, di 14 e a 17 e. Racsegnes : centre.culturel@bievre.be u Madi d' Orcimont 061 511 165.

Li scole pa les scolîs si frè li sorlondmwin do djoû k' on cvoye.

Tévé waloncâzante (so VoBuze = Youtube)

Videyo rprinjhe so l' Aberteke : <http://aberteke.walon.org>

Rapoirtaedje sol Fiesse ås lingaedjes walons 2017

(III) : Ronde tâve, prumire kesse (pocwè scrire e walon ?) Responses da Jacques Warnier, Joël Thiry eyet Lucien Mahin (loukiz p. 21) avou drovaedje et cloyaedje pås Crapâdes (Pôve moxhe).

Fiesse ås lingaedjes walons 2018

do 11 å 19 di may, avou l' grand raploû d' cloyaedje li semdi 19 ås abatwers di Bomel. Li tinme del bate di noûmots, c' est l' **voyaedje**.

Sol Daegntoele walon-câzante

L' Aberteke

<http://aberteke.walon.org>

Fimes del tévé walon-câzante.

L' eciclopedeye Wikipedia

a-st asteure 12.913 ârtikes (å 7 di decimbe 2017); <http://wa.wikipedia.org>

Ça a baxhî pask' on n' conte pus les pådjes k' ont bagueé sol Wiccioneire.

Wiccioneire & DTW

Sol Wiccioneire, <http://wa.wiktionary.org>, n' aeut 22.843 ârtikes å 7 di decimbe 2017. Gn a ene bele novele prezintâcion des tâvleas des noveas ârtikes, grâce a Julien Casters, on mwaisse wikipedyisse.

Sol DTW, å 4 di setimbe 2017, gn av 29.827 intrêyes : <http://cha-nae.walon.org/lh/wa/dic/>

Libes programes éndjolikes

<http://walotux.walon.org>

Foroms et lisses

<http://berdelaedje.walon.org/>

Toplin des bates di dvize so li rfon-daedje. Responses ås dmandes di mots et fjaedje di noûmots.

<http://walon.cultureforum.net/>

On-z î rtrove des tecses evoyîs pa les oteurs e Feller ey eplaidîs vaici e rfondou.

Fesbok walon

Pådjes « Fesbok » avou beacôp do walon: <https://www.facebook.com> pu cweri après: Jean Goffart, Pays condruze, Djozewal Rabulets, et co ds ôtes...

Muzé do Pârlaedje e l' Ârdene

<http://www.musedelaparole.be/>

Novea : des pitîtes videyos di dvizes

Waibe des ruwes walones

<http://www.revues.be/>

Egurniyaedjes do Muzé do vi-caedje des Walons

<https://collections.viewallonne.be> (documints e-n etir); <http://opac.prov-liege.be> (djivêye des tites des gazetes et ruwes)

RANTOELE n° 84

Octôbe 2017 mon les waloneus
(Lucyin Mahin) p. 3

Octôbe 2017 el Catalogne
(c' est vos k' el dit) p. 4 & 17

Lingaedje maltès
(Georges Staelens-Sfasie) p. 5 & 17

Nosse David Goffin
(Jean Goffart) p. 6

Fén d' sidje a Bouyon e 1141 (III)
(Léon Thomas) p. 7

Nosse lingaedje (live a André Mottet) p. 8
Belès-letes:

* Li djonne mame (Jean-Pierre Dumont) p. 9

* Li rmariaedje (VI) (Lucyin Mahin) p. 10 & 15

* Ci n' est nén l' Mississipi

(Dominique Heymans & cpagneye) p. 16

Cwè est ç', li radiocérudjeye ? (III) Djozewal p. 11-15

Nos lijheus voyaedjèt p. 17

Kimint pezer l' walon ? (III) (Lucyin Mahin) p. 18

Nos d' rows e walon (responses des scabéns) p. 19

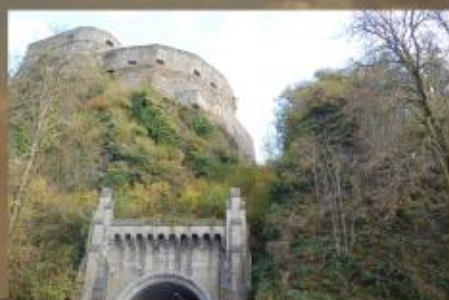
Vos av dit « Hinnot walpicârd » ? (Dominique Heymans) p. 20

Pocwè scrire e walon ?

(Jacques Warnier, Joël Thiry, Lucien Mahin) p. 21

Les crakes del Blawete (Christian Thirion) p. 22

Letes di lijheuses (Françoise Marcelle, Joëlle Spierkel,
Gilberte Mattina) p. 20 & 22

Adiè!

